

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

Кафедра публічного управління,
адміністрування та права

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

методичні вказівки до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

**Мелітополь
2020**

Господарське право. Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», – Мелітополь: Таврійський державний агротехнологічний університет, 2020. – 62 с., 3 ум.др.арк.

Розробник: к.п.н., доц. Горбова Н.А., к.ю.н., ст.викл Нестеренко О.М.

Рецензент: к.е.н., доц. кафедри фінансів, банківської справи та страхування Н.Г. Радченко

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри публічного управління, адміністрування та права «_____» січня 2020 р., протокол № ____

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальностей 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Протокол № ____ від «_____» _____ 20__ року
Голова, доц. _____ А.А. Костякова

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. «ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА»	6
Практичне заняття 1. Господарське законодавство, як підстава сталого економічного розвитку України	6
Практичне заняття 2. Законодавче визначення суб'єктів господарювання	13
Практичне заняття 3. Правове становище підприємств	20
Практичне заняття 4. Правовий статус господарських товариств в Україні	25
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. «СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА»	32
Практичне заняття 5. Правове регулювання банкрутства	32
Практичне заняття 6. Господарські зобов'язання та господарські договори	38
Практичне заняття 7. Правове регулювання господарсько-договірних відносин	45
Практичне заняття 8. Правопорушення та відповідальність в сфері господарювання. Захист прав та законних інтересів суб'єктів господарювання	52
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	58
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	60

ВСТУП

Основна мета навчальної дисципліни “Господарське право” в полягає у наданні студентам певних правових знань щодо господарських правовідносин, правового статусу суб’єктів господарювання, порядку оформлення господарських договорів, правових основ зовнішньоекономічної діяльності та захисту прав і законних інтересів суб’єктів господарських правовідносин та засвоєнні ними навичок роботи з актами, що регулюють такі правовідносини, з метою реалізації різноманітних видів професійної діяльності, пов’язаними з майбутньою діяльністю студентів, що в цілому забезпечує підвищення рівня професійної компетенції спеціалістів та ефективності їх діяльності.

Викладене вище визначає ведучу роль практичного оволодіння студентами діючими нормативно-правовими актами, тобто надбання ними такого рівня компетенції, який дозволяв би користуватися діючими законами у галузі професійної діяльності, для самоосвіти та ін.

Завданнями дисципліни є:

- вивчення системи чинного господарського законодавства;
- ознайомлення з нормативно-правовими документами зі спеціальності;
- виконання процесуальних дій, пов’язаних з виконанням господарських правовідносин;
- вміння складати різноманітні договори в процесі зайняття господарською діяльністю;
- вміння складати юридично грамотну ділову документацію за фахом.
- набуття навичок практичного застосування норм господарського права України під час вирішення конкретних економічних ситуацій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- 1) основні принципи підприємницької діяльності, закріплені у діючому законодавстві;
- 2) правовий статус суб’єктів господарювання;
- 3) захист господарських прав та законних інтересів суб’єктів господарювання;
- 4) розгляд та вирішення господарських спорів;
- 5) правове регулювання банкрутства;
- 6) правове регулювання біржової діяльності;
- 7) правове регулювання банківської діяльності та кредитно-

розрахункових відносин;

8) правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

9) антимонопольне законодавство України.

вміти:

1) працювати з діючою системою нормативно-правових актів України;

2) складати різноманітні документи юридичного характеру;

3) використовувати здобуті теоретичні знання на практиці.

Викладене вище визначає ведучу роль практичного оволодіння студентами діючої системи нормативно-правових актів, які регулюють господарську діяльність, тобто надбання ними такого рівня юридичної компетенції, який дозволяв би користуватися здобутими знаннями у галузі професійної діяльності.

Змістовий модуль 1. «Загальна частина господарського права»

Практичне заняття 1. Господарське законодавство, як підстава сталого економічного розвитку України

Мета заняття: формування знань про правове регулювання господарської та комерційної діяльності, його принципи, способи і засоби, нормативну основу, ефективність та інші юридичні характеристики

Студенти повинні знати: основні положення та категорійний апарат господарського права; сучасний стан науки господарського права; систему господарського законодавства, поняття та зміст господарських відносин

Студенти повинні вміти: володіти первинними навиками вирішення юридичних питань, що викликаються конфліктом інтересів учасників господарських правовідносин; орієнтуватися у системі чинного господарського законодавства; коректно застосовувати категорії господарського права самостійно поповнювати, систематизувати і застосовувати правові знання.

План:

1. Передумови заняття господарською діяльністю
2. Поняття та ознаки господарської діяльності
3. Поняття та принципи господарської (підприємницької) діяльності
4. Види підприємницької діяльності
5. Взаємовідносини між суб'єктами господарювання і державою
6. Поняття та форми власності в господарському праві.
7. Право господарського відання та право оперативного управління, їх характеристика.

Освоїти термінологічні дефініції: Конституція України, закон, підзаконні нормативно-правові акти, нормативно-правовий акт, господарське законодавство, правова норма, власність, форми власності, підприємництво, господарська діяльність, право господарського відання, право оперативного управління.

Рекомендовані нормативні акти: 1-3

Рекомендована література: 5, 38, 42, 62, 65, 114, 123, 124, 141, 156-159.

Методичні рекомендації:

Невід'ємною умовою успішного освоєння учбової дисципліни «Господарське право» є вивчення теми, що включає поняття, ознаки, передумови, принципи, види господарської діяльності.

Підготовка і освоєння учбових питань ґрунтується на дослідженні точок

зору, що склалися у науці відносно правових категорій понять «господарська діяльність», «підприємницька діяльність», а також положень нормативних актів, що закріплюють легальне визначення останніх. Законодавство, що заклало підстави здійснення господарювання надало можливість моделювати господарську діяльність на найбільш прийнятних засадах. Господарський кодекс України встановлює правові основи господарської діяльності (господарювання) та регулює широкий спектр господарських відносин в тому числі й різноманітних способів залучення власників до економічної діяльності. З розвитком ринкових відносин в країні удосконалюються також форми провадження господарської (підприємницької) діяльності. Саме Господарський кодекс України виконує роль рушія ринкових перетворень і розвитку відносин господарювання в Україні на принципово новій основі, поклав шлях до подальшої гармонізації законодавства України та усунення прогалин у правовому регулюванні відносин у цій сфері.

Досліджуючи передумови розвитку господарських правовідносин, необхідно дослідити зміст та надати загальну характеристику існуючих передумов до заняття господарською діяльністю. Саме до таких передумов належать економічні, політичні, правові, організаційні, матеріальні, психологічні, правосуб'єктні та деякі інші фактори, які мають вплив на можливість заняття господарською діяльністю. Такі передумови-фактори в залежності від їх походження поділяють на об'єктивні, які залежать від зовнішніх факторів, рівню розвитку ринкових механізмів, законодавчої бази, конкурентного середовища, стану правопорядку (наприклад економічні, політичні, правові та інші) та суб'єктивні, які невід'ємно пов'язані з особистістю потенційного суб'єкту господарювання, відсутністю у останнього заборон та обмежень в праві заняття господарською діяльністю, від рівня забезпечення його матеріальними засобами, наявності спеціальних знань для здійснення окремих видів господарської діяльності, деяких важливих психологічних якостей (готовність йти на ризик, нести відповідальність, управляти людьми, схильність до новаторства). Необхідно встановити ступінь впливу кожної з передумов на розвиток даної сфери діяльності. Досліджуючи передумови до заняття господарською діяльністю важливо приймати до уваги, що ступінь впливу останніх має невід'ємний зв'язок з обраним суб'єктом господарської діяльності видом діяльності, способом та місцем здійснення, кількістю залучених коштів та іншими сторонами діяльності.

Досліджуючи поняття «господарська діяльність», «підприємницька діяльність», необхідно відштовхуватись від їх легального закріплення, що передбачені ст. 3, 42 Господарського кодексу України. Слід відзначити, що

поняття “підприємництво” не є новацією українського законодавства. Так, якщо комерція – поняття інтернаціональне, то “підприємництво” є сенс вважати на думку деяких дослідників русифікованим аналогом business (англ. – справа, заняття, професія). Деякі автори прямо зазначають, що “підприємництво” – це еквівалент англійського слова “business”. Але з цього приводу немає єдиної думки щодо визначення поняття “підприємництво”. Доречним буде проведення порівняльного аналізу наукових визначень поняття «господарської діяльності» та «підприємницької діяльності», та виявити їх розбіжності, зіставити з легальним визначенням і зробити відповідні висновки.

Вивчаючи легальне визначення «господарської діяльності», «підприємництва», потрібно охарактеризувати кожную з ознак такої діяльності, розкрити їх зміст, проблеми визначення в науці господарського права.

Опрацьовуючи принципи господарської (підприємницької) діяльності необхідно дослідити основоположні ідеї, яким відповідає ця діяльність. Розкриваючи принципи підприємницької діяльності, які передбачені ст.44 Господарського кодексу України, слід розкрити їх зміст та правове забезпечення.

При розгляді видів підприємницької діяльності необхідно на підставі певних критеріїв провести їх класифікацію. Таку класифікацію проводять в залежності від економічних, правових та організаційних факторів. Наприклад, в залежності від форми власності, на якій базується підприємницька діяльність; від суб'єкта підприємницької діяльності; від специфіки товару чи послуги; від способу отримання прибутку; від організаційно-правової форми підприємництва та інших характеризуючи підприємницьку діяльність критеріїв. Слід розкрити правове регулювання, переваги та недоліки окремих видів підприємницької діяльності, наприклад, малого бізнесу, також підприємництва без створення юридичної особи. Окремо слід розглянути особливості заняття спеціальними видами підприємницької діяльності (посередницьким, шоу-бізнесом та ін.).

Загальні положення правового регулювання взаємовідносин між державою (уповноваженими державними органами) і суб'єктами господарювання передбачені Господарським кодексом України. Потрібно звернути увагу на те, що такі правовідносини будуються по вертикалі, а саме на підставі верховенства принципу влади і підпорядкованості та по горизонталі, коли державні органи виступають як замовники та споживачі робіт та послуг суб'єктами господарювання.

Особливо слід приділяти увагу змісту та формам державної підтримки

суб'єктів господарювання, як необхідної умови створення сприятливих організаційних та економічних умов розвитку господарської діяльності. Окремо слід зосередитись на дослідженні загальних та спеціальних гарантіях забезпечення прав суб'єктами господарювання.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте існуючі в науці точки зору відносно поняття «господарська діяльність», «підприємництво».
2. Розкрийте правосуб'єктні передумови заняття господарською діяльністю.
3. Назвіть об'єктивні передумови заняття господарською діяльністю.
4. Назвіть та розкрийте зміст ознак господарської та підприємницької діяльності.
5. Назвіть та розкрийте зміст принципів підприємницької діяльності.
6. Розкрити співвідношення понять «підприємництво» і «бізнес».
7. Що слід розуміти під ознакою «систематичність» в підприємницькій діяльності?
8. Поясніть цільове спрямування підприємницької діяльності.
9. Назвіть критерії класифікації видів підприємницької діяльності.
10. Розкрийте поняття та зміст відносин господаря та держави.
11. Як реалізується підтримка суб'єктів господарювання державою?
12. Назвіть гарантії прав суб'єктів господарювання.
13. Що слід розуміти під підприємницьким ризиком?
14. Назвіть різновиди підприємницького ризику та засоби його мінімізації.

Завдання:

- 1) *Чи можна назвати підприємницькою таку діяльність:*
 - а) громадянин будує будинок сусіду за винагороду;
 - б) громадянин купив акції акціонерного товариства;
 - в) некомерційне підприємство продає надлишки майна, що знаходиться у нього на балансі?

Дайте правову оцінку такої ситуації.

- 2) Громадянин М. Протягом року скуповував лом кольорових металів з наміром перепродати його за вищою ціною. Однак перепродати його він не зміг і ніякого прибутку від своєї діяльності не одержав, бо вона була перервана робітниками міліції.

У судовій практиці постало питання; чи є діяльність громадянина М. підприємницькою? Районний суд визнав її як таку.

Прокоментуйте рішення суду.

- 3) Власник приватного будинку з просторим двором, Степчук, маючи

навики у розведенні нутрій вирішив організувати сімейний бізнес. Для цього він отримав кредит у банку та почав вирощувати нутрій. Продукцію первинного забою син Степчука реалізовував на міському ринку, сплачуючи ринковий збір. Частково м'ясопродукти збувалися у пункти громадського харчування.

Жінка С. налагодила надомне хутряне виробництво для чого було закуплене необхідне обладнання. З хутру нутрій за допомогою залучених по основному місці роботи – жіночої колонії строго режиму, які у минулому відбував строк, де і отримали необхідні навички швачок. У вільній частині будинку був організований цех по пошиву шуб та шапок. Готова продукція реалізовувалась на речових ринках міста, та через мережу спеціалізованих хутряних магазинів.

Дайте правову оцінку ситуації. Які умови повинні бути дотримані для розгляду зазначеної діяльності легальною?

4) Пенсіонерка Бубнова, знаходячись у скрутному матеріальному становищі, маючи досвід у моделюванні та пошиву одягу за невелику плату виконувала замовлення з пошиву верхнього одягу, весільного вбрання. Окрім цього у вільний час Бубнова періодично підробляла надаючи послуги тамади на весіллях, масажистки та перукаря. Для кваліфікованого надання зазначених послуг, вона закінчила відповідні курси, про що мала відповідні свідоцтва.

Посилаючись на свій похилий вік (62 роки), та нерегулярність надання зазначених послуг, Б. не збирається легалізувати свою діяльність.

Дайте правову оцінку такої ситуації. Чи є потреба у легалізації надання зазначених послуг? У якому разі діяльність Б. можливо розглядати як законну? Чи є вікове обмеження для заняття підприємництвом?

5) Хільов В, який досягнув 17 років працював за трудовим договором в приватному підприємстві свого батька “Будівельник” та активно допомагав йому у веденні справ. Після смерті батька, являючись прямим спадкоємцем майна, Х. вирішив продовжувати бізнес батька, пов’язаний з виконанням будівельних робіт.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи може Х. продовжувати господарську діяльність батька на тій основі, що у спадок йому перейшло все майно підприємства? Чи потрібно ввести які-небудь зміни у засновницькі документи?

6) Які із вказаних суспільних відносин регулюються нормами господарського права і, відповідно, складають його предмет. Обґрунтуйте.

а) відносини між комерційним банком та громадянином П., який вніс вклад;

б) відносини між ТОВ і громадянином, який придбав товари в кредит у цього господарського товариства;

в) відносини між виконавчим комітетом місцевої ради та громадянином В. у зв'язку із видачою йому торгового патенту;

г) відносини між двома державними підприємствами, які уклали договір поставки;

д) відносини між комерційним банком та організацією, що має розрахунковий рахунок в цьому банку;

е) відносини між громадянином К., який володіє акціями цього товариства, та АТ з приводу звільнення громадянина К. і виходу його із числа акціонерів;

ж) укладення міністерством освіти договору про співпрацю з університетом;

з) сплата відсотків за користування кредитом у банку;

и) укладення договору про пошиття костюма;

к) відносини між податковою інспекцією і фізичною особою-підприємцем, що виникають у зв'язку із сплатою останнім податку із доходів фізичних осіб.

7) Статутом господарського товариства «Крок» передбачені такі види діяльності:

торгівельна та посередницька діяльність; діяльність, пов'язана з реалізацією боєприпасів до військової зброї; виплата та доставка пенсій та інших соціальних грошових допомог; надання рекламних та консалтингових послуг; передача та постачання електроенергії; постачання природного та скрапленого газу; охорона особливо важливих об'єктів права державної власності; та деякі інші.

Які види діяльності можуть/не можуть зазначатися в установчих документах?

Чи усі із названих видів діяльності можуть здійснюватись цим товариством?

Які нормативні акти упорядковують обмежену підприємницьку діяльність?

8) У приміщенні навчального закладу було розміщено оголошення, у якому господиня О. пропонувала взяти на квартиру двох студенток для проживання на строк не менше одного року з оплатою 1 000 (одна тисяча) гривень за місяць.

Ознайомившись із текстом оголошення, працівники районної державної податкової інспекції відвідали господиню О. і вказали їй на необхідність зареєструватися в якості фізичної особи-підприємця.

Господиня О. відмовилася виконувати вимогу працівників податкової служби, оскільки вона бере на квартиру студенток вперше; квартира є її особистою власністю, яку вона може використовувати за будь-яким призначенням. Окрім того, вона вчасно оплачує комунальні послуги та податки. Перед державою невиконаних зобов'язань не має.

Вирішіть спір. Назвіть ознаки підприємницької діяльності. Чи обґрунтованою є вимога працівників державної податкової служби.

9) Використовуючи типові ознаки підприємництва, встановлені ГК України прослідкуйте їх наявність (відсутність) у так званому «вуличному підприємстві» (наприклад, торгівля біля ринку, на зупинках і т. п.).

Практичне заняття 2. Законодавче визначення суб'єктів господарювання

Мета заняття: формування знань про правове визначення суб'єктів господарювання, їх види та порядок реєстрації в органах державної влади.

Студенти повинні знати: правовий статус та види суб'єктів господарювання, порядок їх створення та підстави припинення; особливості правового регулювання підприємництва; правовий режим майна суб'єктів господарювання;

Студенти повинні вміти: володіти первинними навиками вирішення юридичних питань, що викликаються конфліктом інтересів учасників господарських правовідносин; орієнтуватися у системі чинного господарського законодавства; коректно застосовувати категорії господарського права самостійно поповнювати, систематизувати і застосовувати правові знання.

План:

1. Поняття та види суб'єктів господарських правовідносин.
2. Фізичні особи, як суб'єкти господарювання.
3. Юридичні особи, як суб'єкти господарювання, поняття і види.
4. Правоздатність та дієздатність юридичних осіб - суб'єктів господарювання.
5. Обмеження, щодо заняття підприємницькою діяльністю, встановлені у відношенні окремих фізичних та юридичних осіб.
6. Правове положення інших учасників відносин в сфері господарювання.
7. Загальний порядок реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.
8. Державна реєстрація змін в установчих документах юридичної особи та змін до відомостей про фізичну особу — підприємця.
9. Порядок державної реєстрації припинення суб'єктів підприємницької діяльності.

Теми наукових досліджень:

1. Обмеження фізичних осіб у праві на заняття підприємницькою діяльністю.
2. Гарантії прав суб'єктів господарювання.
3. Державний реєстратор, його функції та повноваження.

Рекомендовані нормативні акти: 4, 5, 6, 7, 9.

Рекомендована література: 1, 2, 8, 29, 30, 31, 37, 39, 42, 48.

Методичні рекомендації:

Вивчення даної теми у значній мірі базується на базових положеннях теорії права про суб'єктів права та суб'єктів правовідношення, а також на відповідних положеннях цивільного права, які стосуються суб'єктів цивільних правовідносин, їх видів та цивільно-правової характеристики. Окрім цього, при вивченні цієї теми необхідно звернутися й до відповідних положень господарського права, які торкаються питань, що пов'язані з особливостями правового статусу учасників відносин в сфері господарювання.

Говорячи про суб'єктів господарювання слід звернутися до загальних положень Господарського кодексу України про учасників відносин в сфері господарювання та визначити місце серед них саме суб'єктів господарювання.

При характеристиці фізичних осіб-підприємців слід з'ясувати підстави, момент виникнення та припинення, а також зміст їх господарської правоздатності та дієздатності. Особливу увагу слід приділити встановленим випадкам обмеження фізичних осіб у праві на заняття підприємництвом. Окремо необхідно визначити основні права та обов'язки фізичних осіб-підприємців та порівняти правове положення фізичної особи-підприємця з юридичною особою – суб'єктом господарювання. Особливої уваги потребує з'ясування правового положення іноземних громадян, як суб'єктів господарювання.

При характеристиці юридичних осіб, як суб'єктів господарювання, слід визначити їх поняття та ознаки, а також види, охарактеризувати господарську правоздатність та дієздатність юридичних осіб – суб'єктів господарювання. При наданні характеристики правоздатності юридичних осіб – суб'єктів господарювання необхідно торкнутися питання про установчі документи юридичних осіб, їх види, зміст та порядок складання (затвердження). При наданні характеристики дієздатності юридичних осіб – суб'єктів господарювання необхідно визначити як здійснюється управління такими юридичними особами, хто є їх посадовими особами, та які загальні вимоги щодо правового статусу останніх. Окремо слід з'ясувати питання про засоби індивідуалізації юридичних осіб, як суб'єктів господарювання. Особливої уваги потребує з'ясування правового положення іноземних юридичних осіб, як суб'єктів господарювання.

Створення суб'єктів господарювання, зокрема суб'єктів підприємницької діяльності за загальним правилом проходить три стадії: ініціативну (ознайомлення з інфраструктурою ринку, складання бізнес-плану), організаційну (формування установчих документів) легалізаційну

(державна реєстрація, патентування, ліцензування, тощо).

Державна реєстрація суб'єктів господарської (підприємницької) діяльності посідає першочергове місце у процесі легалізації підприємництва. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності є найбільш важливим етапом зовнішньої легалізації, з проходженням якої у фізичних та юридичних осіб виникає підприємницька правосуб'єктність. Тому при відповіді на семінарському занятті студенти повинні вміти сформулювати поняття легалізації суб'єктів підприємницької діяльності, визначити її мету та види легалізації, розкрити їх сутність.

Загальний порядок державної реєстрації суб'єктів підприємництва передбачений Законом України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” від 15.05.2003 р., тому при підготовці до семінарського заняття студенти повинні опрацювати положення вказаного Закону та дати визначення поняття державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, визначити поняття „державний реєстратор” та „Єдиний державний реєстр”. Також необхідно визначити порядок державної реєстрації юридичної особи (документи, необхідні для проведення реєстрації юридичної особи, порядок та строк проведення реєстрації, підстави для відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи), потім необхідно розглянути порядок державної реєстрації фізичної особи, що має намір стати підприємцем (документи, необхідні для проведення державної реєстрації, строк проведення реєстрації, підстави для відмови у проведенні державної реєстрації фізичної особи). Окрім вказаного, студенти повинні знати підстави залишення документів, що подані для проведення державної реєстрації, без розгляду

Також на семінарському занятті студентам необхідно визначити суб'єктів, для яких передбачено спеціальний порядок проведення державної реєстрації, та вказати особливості спеціального порядку державної реєстрації на прикладі окремих суб'єктів підприємництва (банків, торгово-промислових палат, фінансових установ, кредитних спілок, бірж і т.ін.).

Окрім зазначеного, студенти мають вказати які зміни в установчих документах юридичної особи підлягають державній реєстрації та які документи необхідно подати для її проведення, підстави та порядок скасування державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи. Також необхідно розглянути порядок внесення змін до відомостей про фізичну особу — підприємця. Студенти повинні знати підстави для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи та припинення підприємницької діяльності фізичної особи.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте поняття і види учасників відносин в сфері господарювання.
2. Дайте поняття суб'єкта підприємницької діяльності та вкажіть їх види.
3. Дайте загальну характеристику фізичній особі, як суб'єкту підприємницької діяльності.
4. Вкажіть особливості іноземних громадян і осіб без громадянства, як суб'єктів підприємницької діяльності.
5. У яких випадках може бути обмежена дієздатність фізичної особи?
6. У відношенні яких категорій громадян встановлені обмеження до заняття підприємництвом?
7. Розкрийте зміст господарської правоздатності фізичних осіб.
8. Як співвідносяться господарська правоздатність та цивільно-правова правоздатність?
9. Що розуміється під інститутом емансипації у господарському праві?
10. Дайте поняття юридичної особи – суб'єкта господарювання.
11. Дайте характеристику юридичних осіб як суб'єктів господарювання.
12. Дайте характеристику господарській правоздатності юридичної особи.
13. Дайте характеристику господарській дієздатності юридичної особи.
14. Вкажіть особливості іноземних юридичних осіб, як суб'єктів господарювання.
15. Чим визначається господарський статус юридичної особи і в чим його відзнака від господарського статусу фізичної особи - підприємця?
16. Вкажіть засоби індивідуалізації юридичних осіб – суб'єктів господарювання.
17. Назвіть стадії створення суб'єктів господарювання та їх зміст
18. Якими нормативними актами регулюється легалізація підприємницької діяльності?
19. Дайте визначення наступним термінам: державний реєстратор; Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців; реєстраційна картка; свідоцтво про державну реєстрацію.
20. Як визначити місце проведення державної реєстрації суб'єктів підприємництва?
21. Які вимоги висуваються законодавством щодо оформлення документів, які подаються державному реєстратору?
22. В яких випадках здійснюється заміна виданого свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності?

23. Який розмір реєстраційного збору за проведення державної реєстрації суб'єктів підприємництва?

24. Яким чином здійснюється резервування найменування юридичної особи? Для чого воно необхідне?

25. Які документи подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи?

26. Які документи повинна подати фізична особа для реєстрації в якості підприємця?

27. Яким чином реєструються зміни до установчих документів юридичної особи?

28. Які підстави залишення документів, що подані для проведення державної реєстрації, без розгляду?

29. Які підстави для відмови у проведенні державної реєстрації?

30. Які форми захисту можуть обрати особи в разі порушення їх прав відносно державної реєстрації як суб'єктів підприємницької діяльності?

Завдання:

1) В виконком Харківської міської ради надійшли документи для державної реєстрації командитного товариства. Під час розгляду поданих документів державний реєстратор встановив, що одним з засновників даної юридичної особи виступає секретар-референт обласного суду, іншим є слідчий районної прокуратури. В число засновників входили і інші особи.

У державній реєстрації вказаного товариства було відмовлено на тій підставі, що його засновники не можуть займатися підприємництвом. Заявники звернулися у суд з заявою про скасування рішення про відмову в державній реєстрації.

Вкажіть, які категорії фізичних осіб обмежені в праві на заняття підприємництвом. З чим пов'язується встановлення відповідних обмежень? Які види діяльності можуть здійснювати такі особи? Вирішіть ситуацію по суті.

2) Комунальне підприємство вирішило на базі своєї філії створити дочірнє підприємство. Трудовий колектив філії звернувся із проханням прийняти його членів у співзасновники дочірнього підприємства.

Визначить правове положення філії і дочірнього підприємства? Чи є дочірнє підприємство юридичною особою? Які форми дочірнього підприємства передбачені законодавством? Вкажіть як співвідносяться поняття “залежне підприємство”, “дочірнє підприємство” та “холдинг”. Вирішіть ситуацію по суті.

3) Складіть таблицю обмежень по заняттю підприємницькою

діяльністю, які встановлені відносно фізичних та юридичних осіб.

4) Заповнить в робочому зошиті таблицю:

№ /п	Питання	Відповідь	НПА
1	Суб'єкти господарювання.		
2	Суб'єкти підприємницької діяльності.		
3	Види фізичних осіб – підприємців.		
4	Види юридичних осіб – підприємців.		
5	Індивідуальні ознаки юридичних осіб підприємців.		
6	Порядок створення юридичних осіб підприємців.		
7	Загальні права суб'єктів господарювання.		
8	Загальні обов'язки суб'єктів господарювання.		

5) Відділенням державно-громадського фонду боротьби зі злочинністю було надіслано ТОВ „Світанок” листа, в якому вказувалося, що, на підставі розпорядження обласної держадміністрації „Про додаткові заходи щодо покращення обліку юридичних осіб області”, товариство для подальшого здійснення підприємницької діяльності повинно пройти так звану „паспортизацію”. Для цього необхідно заповнити анкету, надати оригінали установчих документів та сплатити 100грн. на рахунок фонду. Після цього, як було вказано в листі, ТОВ „Світанок” отримає Свідоцтво про проходження паспортизації юридичної особи та матиме в подальшому можливість здійснювати діяльність.

Яким чином здійснюється легалізація підприємницької діяльності? Який документ необхідно отримати особі для легального здійснення підприємницької діяльності? Чи є правомірними вимоги, що вказані у листі?

6) 9 серпня 2005 р. було створено та зареєстровано у встановленому порядку ТОВ „Старт”. В січні 2006 р. виникла необхідність зміни юридичної адреси товариства, окрім цього до його складу були прийняті нові учасники.

Які дії необхідно здійснити засновникам товариства?

7) Серенко, Хаєнко, Купчик і Логвіненко вирішили створити товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ). 10 серпня 2005 р. вони провели збори засновників, на яких були розглянуті питання: назва ТОВ, місце його розташування, види діяльності, розмір статутного фонду, органи управління, а також обговорили проект засновницького договору та проект статуту.

12 серпня цього ж року засновницькі документи ТОВ, реєстраційна картка та квитанція про сплату реєстраційного збору рекомендованим листом з описом вкладеного було направлено до районної держадміністрації Київського району м. Харкова.

20 серпня 2005 р. засновники отримали повідомлення про відмову у проведенні державної реєстрації. Їм було запропоновано направити до реєстраційного органу свого представника для виправлення недоліків. Окрім цього, у повідомленні вказувалося, що для реєстрації вони повинні подати папку, конверти з марками, папір та сплатити місцевий реєстраційний збір до Фонду допомоги дітям-сиротам.

Які порушення допущені у наведеній ситуації? Чи правомірні дії працівників районної держадміністрації?

8) Громадянин Сокурєнко Н.Г. вирішив стати приватним підприємцем. Для проходження процедури державної реєстрації він подав до районної держадміністрації письмову заяву, копію паспорта та документ про сплату реєстраційного збору. Через тиждень після подачі вказаних документів Сокурєнко отримав повідомлення про відмову у проведенні державної реєстрації (підстави відмови не вказувалися).

Чи є правомірними дії державного реєстратора? Що має зробити Сокурєнко Н.Г. для того, щоб стати підприємцем?

Практичне заняття 3. Правове становище підприємств

Мета заняття: формування знань про правове регулювання господарської та комерційної діяльності, його принципи, способи і засоби, нормативну основу, ефективність та інші юридичні характеристики

Студенти повинні знати: поняття суб'єкта господарського права та види учасників відносин у сфері господарювання, предмет їх правового регулювання, аналізувати їх ознаки, загальні та спеціальні права та обов'язки;

Студенти повинні вміти: демонструвати навички аналізувати правові ситуації з точки зору наявності/відсутності господарської правосуб'єктності в суб'єктів господарського права, можливості участі їх в підприємницької діяльності; тлумачити положення установчих документів, розмежовувати юридичну природу статуту й засновницького договору.

План:

1. Поняття та характерні риси підприємств. Види підприємств.
2. Особливості правового становища державних і комунальних підприємств.
3. Підприємства колективної власності.
4. Приватні підприємства.
5. Правове становище орендних підприємств в Україні.

Рекомендовані нормативні акти: 1-3

Рекомендована література: 5, 38, 42, 62, 65, 114,123,124, 141, 156-159.

Методичні рекомендації:

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності.

Згідно з ч. 1 ст. 63 ГК України залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

- приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);
- підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;

- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності).

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом.

Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності.

Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб.

Майно підприємства складають виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самотійному балансі підприємства.

До основних засобів підприємства належить сукупність матеріально-речовинних цінностей, що діють в натуральній формі впродовж тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері. До основних засобів належать також капітальні вкладення в багаторічні насадження, на поліпшення земель і в орендовані будівлі, споруди, устаткування і інші об'єкти, що належать до основних засобів.

До основних засобів, як правило, не належать:

- предмети з терміном служби менше 1 року, незалежно від вартості
- предмети вартістю до 15 неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян за одиницю за ціною придбання незалежно від терміну служби.

Виняток становлять сільськогосподарські машини і знаряддя, будівельний механізований інструмент, робоча і продуктивна худоба, які є основними засобами незалежно від їх вартості.

Джерелами формування майна підприємства є:

- грошові і матеріальні внески засновників;
- доходи, отримані від реалізації продукції, послуг, інших видів господарської діяльності;
- доходи від цінних паперів;
- кредити банків і інших кредиторів;
- капітальні вкладення і дотації з бюджетів;
- майно, придбане у інших суб'єктів господарювання організацій і громадян у встановленому законодавством порядку;
- інші джерела, не заборонені законодавством України.

Підприємства можна класифікувати на види за різними ознаками. Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні діють підприємства: унітарні, корпоративні.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та характерні риси підприємств.
2. Види підприємств.
3. Особливості правового становища державних підприємств.
4. Особливості правового становища комунальних підприємств.
5. Підприємства колективної власності.
6. Приватні підприємства.
7. Правове становище фермерських господарств в Україні.

Теми наукових повідомлень:

1. Організаційно-правові форми підприємств в Україні.
2. Риси (ознаки) корпоративних підприємств як господарських організацій.
3. Риси (ознаки) унітарних підприємств як господарських організацій.
4. Порівняння правового становища державних комерційних підприємств та казенних підприємств.
5. Чинники які зумовлюють необхідність функціонування в господарському обороті комунальних підприємств.
6. Розмежування правового статусу державних та комунальних підприємств.
7. Категорії підприємств колективної власності, їх типи та форми.
8. Основні риси виробничого кооперативу відповідно до Закону «Про кооперацію».
9. Види та організаційно-правові форми приватних підприємств.
10. Фермерське господарство як форма сімейного підприємництва.
11. Правова база діяльності в Україні орендних підприємств.
12. Діяльність в Україні іноземних підприємств та підприємств з іноземними інвестиціями.
13. Правове положення малих підприємств в Україні.

Практичні завдання:

1. ТОВ «Форсаж» відповідно до укладеного з казенним підприємством договору отримало в оренду цілісний майновий комплекс.

За позовом прокурора договір оренди рішенням господарського суду був визнаний недійсним.

Чи є рішення господарського суду правомірним?

2. Директор державного машинобудівного підприємства через скрутне фінансове становище підприємства вирішив реалізувати частину майна, в

тому числі й заводський клуб, чотири верстати, вантажний автомобіль, дві тонни металопродукату.

Який порядок реалізації майна державного підприємства? Чим майнові права державного підприємства відрізняються від аналогічних прав підприємств інших форм власності?

3. Промислові підприємства, страхова компанія і банк виступили ініціаторами створення ПФГ, уклавши між собою Генеральну угоду по сумісну діяльність з виробництва кінцевої продукції ПФГ. Відповідно до цієї угоди обов'язки головного підприємства, яке повинно діяти від імені ПФГ, покладалися на банк. Ініціатори створення ПФГ звернулися в Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України і очікували на рішення про створення ПФГ.

Дати правовий аналіз ситуації, що виникла. Які основні відмінності ПФГ від інших господарських об'єднань?

4. Головне підприємство й учасники ПФГ уклали Генеральну угоду про сумісну діяльність, згідно з умовами якої кожний з учасників втрачає статус юридичної особи, а також незалежність у здійсненні господарської діяльності. Крім того, ця угода регулювала питання назви ПФГ, кінцевої продукції ПФГ, терміну дії.

Чи є правомірним укладення такої угоди?

5. Члени виробничого кооперативу «Веселка» на загальних зборах прийняли рішення про заснування дочірнього підприємства. Правління, як виконавчий орган кооперативу скасувало це рішення.

Які рішення можуть приймати члени кооперативу на загальних зборах? Чи можливо здійснити такі дії відповідно до законодавства? Розкрийте механізм управління справами кооперативу.

6. Майно комунального підприємства «П.» належить йому на праві повного господарського відання. Здійснюючи розрахунки із постачальниками по укладених угодах, керівник підприємства вирішив передати у власність одного із постачальників вантажний автомобіль, який належить комунальному підприємству.

Чи правомірним слід вважати рішення керівника комунального підприємства? Яким є правовий титул майна, що є комунальною власністю і закріплене за комунальним підприємством?

7. За рішенням керівництва казенного підприємства «Тернопільський протезний завод», останнє вступило до асоціації «Українські протези» за погодженням Тернопільської обласної державної адміністрації. Проте, прокурором області було внесено протест на таке рішення.

Чи правомірний протест прокурора? Чи має право казенне підприємство вступати в господарські об'єднання? Чи встановлені законодавством умови вступу казенного та інших державних підприємств до господарських об'єднань?

8. В казенному підприємстві «Ф.» утворилася дебіторська заборгованість за енергоресурси на суму 320 тис. грн. протягом трьох місяців ця заборгованість не була ліквідована. У зв'язку з цим енергопостачальні компанії звернулися з позовом до господарського суду про визнання казенного підприємства банкрутом.

Чи може казенне підприємство визнано банкрутом? На яке майно казенного підприємства може бути звернено стягнення для покриття цього боргу? Які обов'язки щодо казенного підприємства несе міністерство (відомство), до сфери управління якого воно належить?

9. Засновник приватного підприємства громадянин Р. вирішив продати його громадянину Г. За усною домовленістю покупець зобов'язувався виплатити продавцеві за передане підприємство 1 млн. грн. До державного реєстратора для реєстрації змін до засновницьких документів були подані нотаріально засвідчена заява громадянина Р. Про вихід його зі складу засновників та заява громадянина Г. про введення його в якості засновника приватного підприємства. Громадянин Р. передав покупцеві усю документацію підприємства, печатку та штампи. Громадянин Г. в установленний строк не оплатив вартість підприємства у розмірі 1 млн. грн.

Як треба правильно оформити відносини, пов'язані із відчуженням приватного підприємства? Що є об'єктом відчуження приватного підприємства – саме підприємство, права засновника чи майно, належне підприємству?

10. Керівник казенного підприємства «В.» прийняв рішення про продаж нежитлового будинку (основний засіб підприємства).

Чи правомірне рішення керівника казенного підприємства? Розкрийте правову природу правового титулу майна державних, в тому числі казенних підприємств.

Практичне заняття 4. Правовий статус господарських товариств в Україні

Мета заняття: формування знань про правове регулювання господарської та комерційної діяльності, його принципи, способи і засоби, нормативну основу, ефективність та інші юридичні характеристики

Студенти повинні знати: поняття та статус господарських товариств, як учасників відносин у сфері господарювання, предмет їх правового регулювання, аналізувати їх ознаки, загальні та спеціальні права та обов'язки;

Студенти повинні вміти: демонструвати навички аналізувати правові ситуації з точки зору наявності/відсутності господарської правосуб'єктності в господарських товариствах, можливості участі їх в підприємницької діяльності; тлумачити положення установчих документів, розмежовувати юридичну природу статуту й засновницького договору.

План:

1. Поняття та характерні ознаки господарських товариств.
2. Основи функціонування господарських товариств.
3. Поняття, характерні ознаки та види акціонерних товариств.
4. Поняття та характерні ознаки товариства з обмеженою відповідальністю.
5. Поняття та характерні ознаки товариства з додатковою відповідальністю.
6. Поняття та характерні ознаки повного товариства.
7. Поняття та характерні ознаки командитного товариства.
8. Особливості управління господарськими товариствами.

Освоїти термінологічні дефініції: господарське товариство, корпоративне управління, статутний фонд, резервний (страховий) фонд, повне товариство, субсидіарна відповідальність, командитне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, акціонерне товариство, публічне акціонерне товариство, приватне акціонерне товариство, прості акції, привілейовані акції.

Теми презентацій:

1. Органи управління акціонерним товариством та їх компетенція.
2. Порядок виходу з господарського товариства.
3. Поняття та зміст корпоративних прав учасників господарського

товариства.

Рекомендовані нормативні акти: 1-3

Рекомендована література: 5, 38, 42, 62, 65, 114, 123, 124, 141, 156-159.

Методичні рекомендації:

Одним із найпоширеніших видів суб'єктів господарювання є господарські товариства. Їх правовий статус визначається положеннями Глави 8 Цивільного кодексу України, Глави 9 Господарського Кодексу України, Законом України "Про господарські товариства", Законом України «Про акціонерні товариства».

Цивільний кодекс України містить досить вузьке визначення поняття господарського товариства, визначаючи, разом з тим, його головні ознаки: наявність статусу юридичної особи і наявність статутного капіталу, поділеного на частки між учасниками.

У ст. 1 Закону України "Про господарські товариства" та ст. 79 ГКУ міститься легальне визначення господарського товариства: "Господарськими товариствами визнаються підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою отримання прибутку".

Виходячи з вищезазначеного можна визначити такі ознаки господарського товариства:

- створення на добровільних засадах;
- це підприємство або інший суб'єкт господарювання;
- створення як юридичними, так і фізичними особами;
- створення товариства поєднане із об'єднанням майна осіб, які його створюють;
- учасники товариства беруть участь в підприємницькій діяльності товариства;
- господарське товариство створюється з метою отримання прибутку.

Порядок створення господарського товариства залежить від виду товариства. Загальним є те, що для створення усіх повинно бути рішення засновників про створення товариства, підписаний установчий договір, за необхідності розроблений і затверджений статут, усі господарські товариства повинні бути зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності.

Установчі документи господарського товариства – це передбачені чинним законодавством, розроблені і затверджені в установленому законом порядку правові документи встановленої форми, які фіксують факт створення

господарського товариства й основні характеристики цього товариства.

Відповідно до ч.1 ст. 82 ГКУ та ч.2 ст. 87 ЦКУ, установчими документами господарського товариства є установчий договір та статут. При цьому установчим документом акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю є статут, а для командитного товариства та повного товариства є установчий договір.

Основним джерелом майна господарського товариства є внески його учасників: грошові кошти, цінні папери, матеріальні цінності, майнове право.

Учасниками господарського товариства є особи, які створили господарське товариство і зберігають свою участь у ньому в процесі його діяльності, або вступили в уже діюче господарське товариство у порядку встановленому законом та установчими документами товариства.

Господарські товариства залежно від складу учасників, наявності або відсутності відповідальності учасників за боргами товариства поділяються на п'ять видів:

- 1) акціонерне товариство;
- 2) товариство з обмеженою відповідальністю;
- 3) товариство з додатковою відповідальністю;
- 4) повне товариство;
- 5) командитне товариство.

1. Акціонерним товариством – є господарське товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій.

Акціонерні товариства відповідно до Закону «Про акціонерні товариства» можуть бути публічні та приватні.

2. Товариством з обмеженою відповідальністю – є господарське товариство, що має статутний фонд, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном, а учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.

3. Товариством з додатковою відповідальністю – є господарське товариство, статутний фонд якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а у разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному

установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.

4. Повним товариством – є господарське товариство, усі учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

5. Командитним товариством – є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладами (вкладники).

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та характерні риси господарських товариств.
2. За якими ознаками здійснюється класифікація господарських товариств?
3. Поняття товариства з обмеженою відповідальністю.
4. Чи може створюватися господарське товариство однією особою?
5. Порівняйте правове становище товариства з обмеженою відповідальністю і закритого акціонерного товариства, зазначивши їх спільні та відмінні риси.
6. Порядок реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю.
7. Правовий режим майна товариства з обмеженою відповідальністю.
8. Відмінність між повним товариством і товариством з обмеженою відповідальністю.
9. Поняття і види акціонерних товариств.
10. Порядок створення акціонерного товариства.
11. Порядок управління акціонерним товариством.
12. Правовий режим акцій, порядок поширення.
13. Правове положення командитного товариства.
14. Порядок управління в командитному товаристві.
15. Відмінність повного товариства від товариства з додатковою відповідальністю.

Практичні завдання:

- 1) Задорнов виявив бажання займатись підприємницькою діяльністю, а саме, відкрити свій супермаркет. Його знайомий юрист Петросян дав йому пораду, що буде краще та менш ризиковим створити юридичну особу у вигляді

товариства з обмеженою відповідальністю, та сказав, що Задорнов повинен буде внести в статутний капітал такого товариства суму в розмірі, що дорівнює 130 мінімальним заробітним платам, інакше його не зареєструють. А також сказав, що Задорнов буде відповідати перед кредиторами в сумі, що дорівнює його статутному капіталу та, якщо цієї суми буде недостатньо, то також він буде відповідати додатково своїм власним майном. Петросян також сказав Задорнову, що для створення такого товариства він повинен знайти людину, яка буде згодна стати його співзасновником, тому що для того щоб створити товариство з обмеженою відповідальністю, відповідно до законодавства повинно бути не менше 2-х засновників.

Зробіть висновок, чи правильно Петросян проконсультував Задорнова? Якщо ні, то що саме невірно він порекомендував Задорнову? Дайте будь ласка вірну, юридично обгрунтовану консультацію, як Задорнову створити товариство з обмеженою відповідальністю.

2) Галкін, Коклюшкін та Шифрін створили повне товариство «ЖМО» («Жіночий модний одяг»), яке займалось пошивом та продажем одягу для жінок. При створенні товариства Галкін вніс до статутного капіталу товариства 30 000 грн, Коклюшкін – 50 000 грн., Шифрін – 20 000 грн, що в сумі склало 100 000 грн статутного капіталу.

Але у зв'язку з тим, що одяг, який вони шили та продавали в своєму магазині був з неякісних тканин та старомодних фасонів, тому він не користувався попитом, в результаті чого діяльність підприємства не приносила прибутку. Але потрібно було розраховуватись з кредиторами та за оренду приміщень, за поставлені тканини, платити заробітну платню робітникам та інші витрати. В результаті вони заборгували кредиторам суму в розмірі 500 000 грн. Кредитори ініціювали проти «ЖМО» справу про банкрутство.

Дайте правову оцінку, яким чином Галкін, Шифрін та Коклюшкін як засновники повного товариства «ЖМО» будуть відповідати перед кредиторами.

3) ПАТ «Контора Ніканора» провело загальні збори акціонерів, на яких 2\4 голосів акціонерів, які були присутні на зборах було прийнято рішення про ліквідацію товариства.

Дайте оцінку щодо правомірності такого рішення загальних зборів ПАТ та поясніть, які питання відносяться до виключної компетенції загальних зборів акціонерів та який порядок прийняття рішень на таких зборах.

4) Акціонер приватного акціонерного товариства «Омега» продав належні йому акції своєму приятелю. Засновники цього товариства звернулися до суду з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу цих акцій на тій підставі, що установчим договором про заснування товариства була

передбачена заборона відчуження акцій товариства третім особам без згоди самого товариства та його акціонерів, які мали переважне право на придбання акцій товариства, що відчужуються.

1. Яке рішення має винести суд? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. У чому полягає різниця у правовому статусі (правах та обов'язках) акціонерів публічного АТ і приватного АТ?

5) Під час установчих зборів, на яких було прийнято рішення про створення приватного акціонерного товариства «Імпульс», постало питання щодо доцільності формування наглядової ради товариства. Більшість засновників висловлювалося за дволанкову систему управління — загальні збори акціонерів і правління, мотивуючи свою позицію незначною кількістю акціонерів (52), а, отже, недоцільністю додаткового (поряд з ревізійною комісією) контролюючого органу через необхідність додаткових видатків на його утримання.

1. Як має бути вирішено це питання згідно із законом ?

2. Які функції наглядової ради ?

3. Як вона співвідноситься з ревізійною комісією щодо виконуючих функцій та компетенції?

6) Загальними зборами ПАТ «Завод ЗБК», що були скликані за ініціативою наглядової ради, останній делегувалося право призначати склад правління, а правлінню — приймати рішення про створення філій, представництв і дочірніх підприємств товариства.

1. Чи є правомірним таке рішення ?

2. Які питання входять до виключної компетенції загальних зборів ?

3. У якому порядку приймаються рішення цими зборами?

7) Один із трьох засновників приватного акціонерного товариства «Консум» через півроку після державної реєстрації товариства вирішив продати весь пакет акцій (80%), що належав йому на праві власності. Інші два засновники, що володіли відповідно 12% і 8 % акцій, заперечували проти цього.

1. Чи правомірні ці заперечення? Аргументуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення законодавства.

2. Які обов'язки закон покладає на засновників акціонерного товариства ?

8) 5. Один із трьох засновників акціонерного товариства через рік після заснування товариства вирішив продати весь пакет своїх акцій (70 відсотків), що належав йому на праві приватної власності, третій стороні. Інші два учасники, що володіли відповідно 20 відсотками та 10 відсотками акцій, заперечували проти цього.

1. Чи правомірними є ці заперечення? Аргументуйте свою відповідь, посилаючись на чинне законодавство про акціонерні товариства.

2. Якою має бути процедура викупу акціонерним товариством розміщених ним цінних паперів?

9) Наглядова рада акціонерного товариства «П.» прийняла рішення на вигідних умовах придбати виробниче підприємство, яке було збитковим. Ринкова вартість майна, що мала стати предметом такого правочину, становила 33 відсотки від вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства. Однак загальні збори трьома чвертями голосів акціонерів від загальної їх кількості не ухвалили цього договору.

1. Яким є порядок укладання угод від імені акціонерного товариства?

2. Яка встановлена законодавством процедура прийняття рішення про укладання значних правочинів в АТ?

3. Розкрийте механізм прийняття рішень по правочинах, щодо вчинення яких є заінтересованість.

10) Заповнення таблиць та аналіз нормативної бази.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Вид	Визначення	Статутний капітал	Межі відповідальності учасників	Стадії створення й порядок організації	Засновники та учасники	Майно та майнові права учасників	Управління товариством (органи, обмеження)	Особливості
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Акціонерне товариство								
Приватне								
Публічне								
Товариство з обмеженою відповідальністю								
Товариство з додатковою відповідальністю								
Повне товариство								
Командитне товариство								

Змістовий модуль 2. «Спеціальна частина господарського права»

Практичне заняття 5. Правове регулювання банкрутства

Мета заняття: формування знань про правове регулювання відносин, пов'язаних з відновленням платоспроможності боржника та визнання його банкрутом, характеристика основних стадій провадження по справі, її нормативно-правове забезпечення.

Студенти повинні знати: трактувати основні поняття та ідеї теми на основі роботи з текстом Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»; демонструвати розуміння практичної суті та значення інституту банкрутства на основі вивчення процедури її проведення та вирішення різноманітних практичних завдань;

Студенти повинні вміти: пояснювати притаманні риси та базові елементи правового статусу учасників справи про банкрутство, їх повноваження; вміти характеризувати стадії провадження справи про банкрутство, особливості розгляду справ про банкрутство в господарському суді; демонструвати уміння узагальнювати матеріали судової практики про банкрутство, вміти вирішувати практичні ситуації, котрі призводять до виникнення банкрутства, та інших, що виникають при банкрутстві.

План:

1. Правове регулювання відносин, пов'язаних з відновленням платоспроможності боржника та банкрутством. Поняття неплатоспроможності.
2. Поняття банкрутства та підстави застосування процедури банкрутства.
3. Учасники провадження у справі про банкрутство. Конкурсні та поточні кредитори: правова характеристика. Правовий статус комітету кредиторів, порядок його формування.
4. Роль арбітражного керуючого в процедурі відновленням платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом.
5. Заходи щодо запобігання банкрутству боржника.
6. Підстави порушення справи про банкрутство.
7. Провадження в справах про банкрутство, характеристика його основних стадій.
8. Санація. План санації: порядок складання та затвердження.
9. Ліквідаційна процедура. Наслідки визнання боржника банкрутом.
10. Черговість задоволення претензій кредиторів.
11. Мирова угода у справі про банкрутство.
12. Припинення провадження у справі про банкрутство.

13. Роль господарського суду в процедурі відновленням платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом.

Освоїти термінологічні дефініції: неплатоспроможність; неспроможність; банкрутство; боржник; банкрут; кредитор; конкурсний кредитор; поточний кредитор; комітет кредиторів; арбітражний керуючий; санація; план санації; ліквідаційна процедура; мирова угода.

Рекомендовані нормативні акти: 1-3

Рекомендована література: 5, 38, 42, 62, 65, 114,123,124, 141, 156-159.

Методичні рекомендації:

Банкрутство – одна з найбільш поширених підстав для припинення діяльності суб'єктів господарювання. Аналізуючи цю тему, зверніть увагу на такі поняття, як боржник, банкрут, банкрутство та стійка неплатоспроможність. Запам'ятайте, що особа, яка має борги, називається боржником і лише за рішенням господарського суду після проведення відповідного судового провадження боржник може набути статус банкрута. Також зверніть увагу на те, що для порушення провадження у справі про банкрутство повинні бути як матеріально-правові так і процесуально-правові умови

Серед сторін у справі про банкрутство основними є боржник та кредитор. Зверніть увагу на категорії боржників які не можуть бути визнані банкрутами. Порівняйте правовий статус суб'єкта підприємництва в якості боржника та банкрута. Проведіть класифікацію кредиторів. Проте серйозні функції в провадженні у справі про банкрутство покладаються і на арбітражного керуючого. З'ясуйте його повноваження та компетенцію. З'ясуйте, які ще учасники можуть приймати участь у провадженні у справі про банкрутство.

Аналізуючи провадження у справі про банкрутство, з'ясуйте його стадії та процесуальні строки їх здійснення. Зверніть увагу на процедуру прийняття або відмови у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство. Проаналізуйте наслідки, що настають після прийняття заяви про порушення справи про банкрутство. З'ясуйте які дії вчиняє суддя на підготовчому засіданні та на попередньому засіданні господарського суду.

Вивчаючи безпосередньо стадії провадження, запам'ятайте, що стадія розпорядження майном боржника є обов'язковою судовою процедурою у будь-якій справі про банкрутство, тоді як настання всіх інших стадій (йдеться про санацію, мирову угоду чи ліквідацію) залежить від того, вдасться чи ні

поновити платоспроможність боржника на цій стадії. По закінченню стадії розпорядження майном боржника господарський суд, на своєму засіданні виносить ухвалу про санацію боржника чи про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури. Все залежить від стану фінансових справ боржника – якщо є можливість поновити платоспроможність – розпочинається стадія санації згідно плану санації, який керуючий санації подає комітету кредиторів, якщо ж проведення санації не призведе до поновлення платоспроможності боржника та повернення всіх боргів, господарський суд визнає його банкрутом і розпочинається процедура ліквідації.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттям «неспроможність» і «неплатоспроможність», порівняти їх.
2. Проаналізуйте положення Господарського кодексу України про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом.
3. Назвіть осіб, які беруть участь у процедурі банкрутства.
4. Охарактеризуйте заяву про порушення справи про банкрутство.
5. Розтлумачте термін «безспірні вимоги».
6. Ознайомитеся з положеннями Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», що регламентують порядок створення та повноваження комітету кредиторів.
7. Назвіть позасудові процедури.
8. Які дії вчиняються на попередньому засіданні господарського суду?
9. У чому полягає відмінність попереднього та підготовчого засідань господарського суду?
10. Назвіть підстави для застосування процедури санації.
11. Які дії вчиняються в межах ліквідаційної процедури?
12. Назвіть черги задоволення вимог кредиторів.
13. Охарактеризуйте зміст і форму мирової угоди.

Теми наукових повідомлень:

1. Банкрутство суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну та іншу цінність, та суб'єктів з особливим статусом (містоутворюючі та особливо небезпечні)
2. Банкрутство сільськогосподарських підприємств
3. Банкрутство фермерських господарств
4. Банкрутство страхових організацій
5. Банкрутство фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності

6. Особливості банкрутства інших суб'єктів підприємницької діяльності, визначених у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Практичні завдання:

1. Державна фіскальна служба м. Харкова через місяць після виникнення заборгованості на підставі наданої звітності звернулась до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство ТОВ «Овис» в зв'язку з бюджетною заборгованістю в сумі 356 132,26 грн., в т.ч. пеня – 14 115,76 грн. та на підставі відсутності керівних органів боржника за місцезнаходженням ТОВ «Овис».

Чи досить підстав, вказаних в заяві для порушення справи господарським судом? Що є підставою для порушення справи про банкрутство? Відповідь підготуйте з посиланням на діюче законодавство.

2. При порушенні справи про банкрутство ухвалою господарського суду введена процедура розпорядження майном боржника строком на 15 міс.

Які терміни процедури розпорядження майном боржника і підстави їх розділу? Основна мета процедури розпорядження майном боржника? Які наслідки введення процедури розпорядження майном боржника? Хто може бути розпорядником майна боржника? Відповідь підготуйте з посиланням на діюче законодавство.

3. Розпорядником майна боржника складено реєстр кредиторів, у відповідності з яким кредитори, заяви яких про їх приєднання до процедури банкрутства надійшли в господарський суд через 2 міс. після публікації об'яви про порушення процедури банкрутства, не включені в реєстр, але відмічено, що можуть бути включені тільки одноголосно на зборах кредиторів.

Який порядок виявлення кредиторів і складення реєстрів вимог кредиторів? В чому полягають повноваження зборів кредиторів і за якими критеріями здійснюється вибір комітету кредиторів? Чи законне рішення розпорядника майном боржника? Відповідь підготуйте з посиланням на діюче законодавство.

4. Керуючим санацією протягом 6 міс. з дня введення процедури санації не надано в суд плану санації.

Які наслідки введення процедури санації? Хто може бути призначений керуючим санацією і його повноваження? Що таке «план санації» і яка процедура його затвердження? Чи має право керуючий санацією здійснювати продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу в

процедурі санації? Відповідь підготуйте з посиланням на діюче законодавство.

5. Господарським судом в порядку, передбаченому ст. ст. 47-49 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом» введена ліквідаційна процедура по справі про визнання банкрутом суб'єкта підприємницької діяльності – громадянина А.

Чи має право господарський суд порушити справу про банкрутство у відношення фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності? У яких випадках відкривається ліквідаційна процедура і її етапи? Які наслідки визнання боржника банкрутом? Які повноваження ліквідатора у ліквідаційній процедурі? Який порядок виявлення і оцінки ліквідаційної маси?

6. Після продажу майна банкрута ліквідатором задоволені вимоги ДФС у відношенні ПДВ – на суму 5 723 650,00 грн. і штрафні санкції на суму 256 тис. грн. – в третю чергу, а також вимоги банку на суму 1 150 000 грн., забезпечену заставою, в четверту чергу.

Чи правомірні дії ліквідатора в ліквідаційній процедурі? Який порядок реалізації майна банкрута в ліквідаційній процедурі? В якому порядку задовольняються вимоги кредиторів?

7. Між боржником, його акціонерами і одним із кредиторів в процедурі банкрутства укладено мирову угоду на вигідних умовах для боржника відносно часткового списання кредитором боргів боржника, а також про обмін частини боргів на акції боржника, без задоволення всіх вимог і припинення провадження у справі про банкрутство.

В чому полягає відмінність мирової угоди в процедурі банкрутства від цивільно-правової угоди? Який порядок укладання і умови мирової угоди в процедурі банкрутства? Яка процедура затвердження мирової угоди господарським судом в процедурі банкрутства? Який порядок розірвання мирової угоди і визнання її недійсною в процедурі банкрутства?

8. У 2017 році АТ «Згряя» створило дочірнє підприємство «Атол». Згідно з установчими документами вищим органом уп-равління ДП «Атол» був власник, тобто акціонерне товариство. У 2019 році АТ «Згряя» було визнано банкрутом в установленому законом порядку. Під час ліквідаційної процедури постало питання про звернення стягнення на частину майна ДП, пропорційну частці АТ у статутному капіталі ДП.

Які наслідки настають для дочірньої компанії у разі визнання материнської компанії банкрутом? Як здійснюватиметься управління ДП у разі визнання АТ банкрутом? Які нормативно-правові акти передбачають звернення стягнення на частину майна юридичної особи за боргами

учасника? В яких випадках і в якому порядку може бути звернено стягнення на частину майна юридичної особи за боргами учасника?

9. Командитне товариство «Степченко та Васильєв» уклало договір купівлі-продажу комп'ютерної техніки з ТОВ «Соло», згідно з яким передало у власність покупця зазначену техніку. Покупець, згідно з вимогами договору, зобов'язався перерахувати на банківський рахунок продавця 35 000 грн (у тому числі ПДВ) упродовж трьох місяців з моменту передачі комп'ютерної техніки.

Своїх договірних зобов'язань покупець не виконав, у зв'язку з чим Продавець звернувся до господарського суду з позовом про стягнення суми заборгованості за договором купівлі-продажу. У ході судового розгляду було з'ясовано, що ТОВ «Соло» відсутнє за своїм місцезнаходженням. За результатами розгляду справи господарським судом було винесено рішення на користь командитного товариства «Степченко та Васильєв» про стягнення на їх користь 35 000 грн.

Командитне товариство «Степченко та Васильєв» подало до господарського суду заяву про порушення справи про банкрутство ТОВ «Соло».

До якого господарського суду слід подати командитному товариству «Степченко та Васильєв» заяву про порушення справи про банкрутство ТОВ «Соло»? Які підстави порушення справи про банкрутство? Яке рішення має ухвалити господарський суд?

10. Підготуйте заяву боржника про порушення справи про банкрутство.

11. Підготуйте заяву кредитора про порушення справи про банкрутство.

12. Заповніть таблицю та проаналізуйте нормативну базу.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА

Стадії банкрутства							
№ п/п	Назва стадії	Суб'єкти та особи, які беруть участь	Документи	Дії органів та/або посадових осіб	Термін, упродовж якого приймається рішення або вчиняється дія	Результат	Особливості
1	2	3	4	5	6	7	8

Практичне заняття 6. Господарські зобов'язання та господарські договори

Мета заняття: формування знань про правове регулювання господарських зобов'язань та господарських договорів, їх види та порядок укладання та розірвання, їх нормативно-правове забезпечення.

Студенти повинні знати: з'ясування суті та природи господарсько-договірних зобов'язань, основних засад їх здійснення та забезпечення виконання; аналізувати зміст та права учасників зобов'язальних відносин, демонструвати навички аналізувати правові ситуації з точки зору повноважень суб'єкта, можливості участі у них; пояснювати основні поняття про зміст зобов'язань та характеризувати основні види господарських договорів, умов їх дійсності та практичних навичок їх укладення, особливостей виконання та розірвання;

Студенти повинні вміти: інтерпретувати зміст видів господарських зобов'язань, а також підтвердження практичних навичок та вмінь приймати рішення, правомірно діяти та захищати права суб'єкта господарювання використовуючи правові можливості та механізми охорони; аналізувати юридичний зміст та форму господарських договорів та демонструвати ці навички в практичних ситуаціях шляхом складання проектів господарських договорів, знання способів їх укладення; демонструвати уміння застосовувати набуті знання про господарські зобов'язання у практичних ситуаціях; влучно та стисло висловлювати свою думку, відстоювати її, наводячи належні твердження та аргументи

План:

- 1) Поняття зобов'язання. Сторони у зобов'язанні, його виконання та забезпечення виконання
- 2) Назвіть основні підстави виникнення господарських зобов'язань.
- 3) Охарактеризуйте майново-господарські зобов'язання?
- 4) Охарактеризуйте організаційно-господарські зобов'язання.
- 5) Призначення соціально-комунальних зобов'язань суб'єктів господарювання.
- 6) Публічні зобов'язання суб'єктів господарювання.
- 7) Назвіть основні елементи виконання господарських зобов'язань.
- 8) Загальні умови припинення господарських зобов'язань.
- 9) Правові наслідки та відповідальність за порушення зобов'язання

Освоїти термінологічні дефініції: господарське зобов'язання, суб'єкти господарського зобов'язання, зміст господарського зобов'язання,

майново-господарські зобов'язання, організаційно-господарські зобов'язання, соціально-комунальні зобов'язання суб'єктів господарювання, публічні зобов'язання суб'єктів господарювання, елементи виконання господарських зобов'язань, загальні умови припинення господарських зобов'язань, господарський договір.

Рекомендовані нормативні акти: 1-3

Рекомендована література: 5, 38, 42, 62, 65, 114,123,124, 141, 156-159.

Методичні рекомендації:

Згідно зі ст. 173 ГК України, господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених ГК України, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управомочена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Студентам необхідно запам'ятати підстави виникнення господарських зобов'язань. Господарські зобов'язання можуть виникати: безпосередньо із закону або іншого нормативно-правового акта, що регулює господарську діяльність; з акту управління господарською діяльністю; з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать; внаслідок заподіяння шкоди суб'єкту або суб'єктом господарювання, придбання або збереження майна суб'єкта або суб'єктом господарювання за рахунок іншої особи без достатніх на те підстав; у результаті створення об'єктів інтелектуальної власності та інших дій суб'єктів, а також внаслідок подій, з якими закон пов'язує настання правових наслідків у сфері господарювання.

Відповідаючи на друге питання, треба наголосити, що роль у виконанні зобов'язання виконує боржник (зобов'язана сторона), проте і на кредитора (управлену сторону) покладаються певні обов'язки – прийняти виконання зобов'язання, здійснити дії, без яких боржник не може виконати своїх обов'язків. При цьому виконання зобов'язання може виявлятися і в утриманні боржника від певних дій. Важливо зазначити, що не допускаються одностороння відмова від виконання зобов'язань, а також відмова від виконання або відстрочка виконання з мотиву, що зобов'язання другої сторони за іншим договором не було виконано належним чином.

Розглядаючи питання про господарський договір спочатку необхідно сформулювати поняття господарського договору за його ознаками (суб'єктний склад; спрямованість на забезпечення господарської діяльності учасників договірних відносин; тісний зв'язок із плановим процесом у господарській діяльності; поєднання майнових (виготовлення продукції) та організаційних елементів (визначення порядку виробництва, приймання виконання тощо); обмеження договірної свободи і можливість відступлений від рівності сторін (державні контракти, закупівля продукції і товарів за державні кошти і т. н.). Важливо підкреслити, що хоча господарські договори за загальним правилом і укладаються відповідно до вимог, установлених ЦК України, безпосереднє укладання господарських договорів повинно здійснюватись насамперед з урахуванням особливостей, передбачених ГК України, а також іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами. Допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів.

Варто також дати аналіз чинного господарського законодавства відносно основних засад укладання господарських договорів, включаючи й процедури, що застосовуються при цьому (конкурентні та неконкурентні способи укладення господарських договорів). Далі студентам необхідно проаналізувати зміст господарського договору (його загальних, істотних та обов'язкових умов). Принциповим моментом є те, що сторони договору можуть визначати його зміст на основі: вільного волевиявлення, примірною договору, типового договору, договору приєднання. Необхідно висвітлити різницю між указаними правовими підставами. Потім – проаналізувати загальне правило, згідно з яким зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом, або договором.

Питання для самоконтролю:

1. Що становить правову основу господарських договорів?
2. Назвіть особливі ознаки господарського договору.
3. Дайте визначення поняття господарського договору.
4. Що таке господарське зобов'язання?

5. Як можна класифікувати господарські договори залежно від юридичної підстави?
6. Назвіть загальні функції договору.
7. Які специфічні функції виконує господарський договір?
8. У чому полягають особливості укладання господарських договорів?
9. Розкрийте зміст догосподарського врегулювання розбіжностей, що виникають при укладанні договорів.
10. Назвіть основні принципи виконання господарських договорів та розкрийте їхній зміст.
11. Назвіть характерні ознаки господарсько-правової відповідальності.
12. Розкрийте зміст штрафної та попереджувальної функцій.
13. У чому полягає сутність компенсаційної функції?
14. Розкрийте зміст відшкодування збитків як одного з видів відповідальності.
15. Назвіть види штрафних економічних санкцій та розкрийте їх особливості.
16. Що таке оперативно-господарські та оцінні санкції?

Практичні завдання:

1. До майна державного вищого навчального закладу «Х» входить незавершене будівництво адміністративного комплексу по вул. Сумській. Це будівництво повинно було завершити належним чином і в передбачений строк ПраТ “Хмарочос” – будівельна компанія. Однак строки завершення будівництва були зірвані і керівництво компанії ПраТ “Хмарочос” запропонувало керівництву вищого навчального закладу обміняти незавершене будівництво на відповідну кількість квартир для професорсько-викладацького складу в будинку, який будівельна компанія збудує за свої кошти на протязі двох років з моменту укладення договору з даним навчальним закладом. Ректор навчального закладу «Х» відмовився від такої пропозиції і, продовживши строк виконання будівельних робіт, вимагав від керівництва будівельної компанії завершення будівництва адміністративного комплексу по вул. Сумській належним чином и при цьому повідомив, що буде застосовувати до Компанії господарські санкції, передбаченні законодавством.

Яким видом господарського зобов'язання є дане зобов'язання? Охарактеризуйте принцип належного виконання господарських зобов'язань, посилаючись на необхідні норми законодавства. Які санкції може застосувати ректор навчального закладу «Х» до будівельної компанії ПраТ “Хмарочос”?

2. У державного підприємства «Інформаційно-іміджовий центр» Міністерства освіти і науки виникла необхідність створити допоміжні виробництва. Його директор і головний інженер вважали, що це можна зробити лише шляхом створення малих підприємств, закріпивши за ними частину майна державного підприємства на праві користування. Начальник юридичного відділу категорично заперечував проти цього, пропонуючи надати цим виробництвам статус відокремлених підрозділів підприємства з наданням їм права укладати від імені підприємства договори на реалізацію виробленої продукції і матеріально-технічне забезпечення цих виробництв.

Чи має право державне підприємство відкривати свої філії, надаючи їм статус юридичної особи? Які права має державне підприємство щодо використання закріпленого за ним державного майна? Хто у даній ситуації виступає Органом управління майном? Які питання мають погоджуватися державним підприємством з органом, до сфери управління якого воно входить?

3. Казенне підприємство «Експериментальний завод» отримало від міністерства, до сфери управління якого належало, 700 тисяч гривень на розробку нового приладу. Однак цих коштів вистачило лише на закупівлю необхідного устаткування, матеріалів та оплату праці працівникам на 3 місяці. За енергоресурси (електроенергія, газ) підприємство не змогло розрахуватися, що спричинило подання енергопостачальними компаніями позовів про стягнення заборгованості казенного підприємства у сумі 83 тисячі гривень.

На яке майно казенного підприємства може бути звернене стягнення для покриття цього боргу? На якому правовому режимі (титулі) відповідна частина державного майна закріплюється за казенним підприємством? В чому полягає зміст цього правового титулу? Чи може бути казенне підприємство визнане банкрутом? Які обов'язки щодо казенного підприємства несе міністерство (відомство), до сфери управління якого воно належить?

4. Будівельно-монтажний трест (БМТ) подав до товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) позов про витребування з незаконного володіння останнього підйомного крану. В якості третьої особи до участі в справі було притягнуте приватне акціонерне товариство (ПрАТ), у якого ТОВ придбало підйомний кран. Відкривши засідання господарського суду, суддя запропонував сторонам підтвердити свої повноваження. БМТ був представлений штатним юрисконсульттом, який пред'явив суду довіреність на участь у справі. Інтереси ТОВ представляв його директор, який має паспорт і свідоцтво про реєстрацію підприємства. Від імені ПрАТ виступав голова

ради директорів, який має на руках виписку з протоколу зборів засновників про обрання його на означену посаду.

Охарактеризуйте правовий статус передачі (делегування) прав у господарських зобов'язаннях. Як, на вашу думку, вчинить суддя і які норми законодавства він буде використовувати?

5. Приватне акціонерне товариство “Витязь” вступило в переговори з рибоконсервним заводом про закупівлю у нього великої партії рибних консервів. Продавець умовою відпуску товару ставив попередню оплату всієї його партії. Покупець запропонував інше забезпечення оплати товару, зокрема, гарантії з боку третьої організації, з якою ПрАТ “Витязь” тривалий час співробітничав, закуповує у неї товар і регулярно його оплачує. Гарант не заперечував проти видачі гарантії. Однак рибоконсервний завод не прийняв гарантію і звернув увагу директора ПрАТ на те, що діючий Цивільний кодекс не згадує гарантію в якості засобу забезпечення виконання зобов'язання. Тому він запропонував обрати будь-який інший засіб, що забезпечив би продавцю вчасне отримання грошей.

Які засоби забезпечення виконання зобов'язань передбачає законодавство? Чи можливе використання гарантії як засобу забезпечення виконання зобов'язання? Як оформлюється угода сторін про обраний ними засіб забезпечення виконання зобов'язання?

6. Державна бібліотека ім. В. Вернадського внаслідок господарської діяльності отримала доход. З грошових коштів, що становили доход зазначеної установи, остання придбала автомобіль, стелажі та нові книги для своїх потреб.

Чи правомірне придбання зазначеного майна? Який правовий статус майна, яке передається державній установі? Чи може державна установа здійснювати господарську діяльність?

7. Приватне підприємство «Радон», маючи оригінальний примірник господарського договору на поставку сільськогосподарської продукції з селянським (фермерським) господарством «Жито», внесло в нього зміни щодо ціни на продукцію. Селянське (фермерське) господарство «Жито» відмовилось від здійснення поставки за зазначеною у примірнику договору ПП «Радон» ціною. ПП «Радон» звернулося до господарського суду з позовною заявою про спонукання С(Ф)Г «Жито» до виконання умов договору поставки.

Яке рішення має винести господарський суд? Чи встановлено в законодавстві порядок внесення змін до господарських договорів? Якщо так, то розкрийте порядок зміни умов господарського договору, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

8. Приватне підприємство «Зерно-експорт», маючи оригінальний примірник господарського договору на поставку сільськогосподарської продукції із селянським (фермерським) господарством «Хліб», внесло в нього зміни щодо ціни на продукцію. Селянське (фермерське) господарство «Хліб» відмовилось від здійснення поставки за зазначеною в примірнику договору ПП «Зерно-експорт» ціною. ПП «Зерно-експорт» звернулося до господарського суду з позовною заявою про спонукання С(Ф)Г «Хліб» до виконання умов договору поставки.

На підставі аналізу відповідних норм ГКУ та ЦКУ дайте відповідь на такі запитання: Яке рішення має винести господарський суд? Чи встановлено в законодавстві порядок внесення змін до господарських договорів? Якщо так, то розкрийте порядок зміни умов господарського договору, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України?

9. Степанова домовилася з Максимовим про продаж йому житлового будинку за 8 тис. грн. Для підтвердження укладення договору купівлі-продажу покупець передав Степановій завдаток 2 000 грн. Але через кілька днів Степанова повідомила Максимова, що вона вирішила будинок не продавати. Максимов звернувся в суд із позовом, у якому просив або стягнути з Степанової завдаток у подвійному розмірі, або прийняти рішення про примусову передачу йому будинку. При цьому він подав у суд письмову угоду про завдаток. *Яке рішення має винести суд?*

10. Приватне підприємство «П .», маючи оригінальний примірник господарського договору про поставку певної продукції із своїм контрагентом «В.», внесло в нього зміни щодо ціни на продукцію мотивуючи це високим рівнем інфляції. Підприємство «В.» відмовилось від здійснення поставки за зазначеною ціною і звернулось в господарський суд із позовною заявою про спонукання Підприємства «П.» до виконання умов поставки.

Яке рішення має винести суд? Чи встановлено законодавством порядок внесення змін та доповнень до господарських договорів? Якщо так, то розкрийте порядок зміни умов господарського договору, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

1. Складіть порівняльну таблицю з зазначенням норм Цивільного та Господарського кодексів України, що регулюють зміст, підстави виникнення, порядок виконання та припинення цивільних та господарських зобов'язань.

2. Складіть порівняльну таблицю з зазначенням норм Цивільного та Господарського кодексів України, що регулюють зміст, порядок укладання та припинення цивільних та господарських договорів.

3. Складіть письмово структурно-логічну схему видів господарських договорів. Підстави для класифікації договорів оберіть самостійно.

Практичне заняття 7. Правове регулювання господарсько-договірних відносин

Мета заняття: формування знань про правове регулювання господарсько-договірних відносин, господарсько-правові засоби забезпечення належного виконання господарських зобов'язань.

Студенти повинні знати: пояснювати основні поняття про зміст зобов'язань та характеризувати основні види господарських договорів, умов їх дійсності та практичних навичок їх укладення, особливостей виконання та розірвання;

Студенти повинні вміти: аналізувати юридичний зміст та форму господарських договорів та демонструвати ці навички в практичних ситуаціях шляхом складання проектів господарських договорів, знання способів їх укладення; демонструвати уміння застосовувати набуті знання про господарські зобов'язання у практичних ситуаціях; влучно та стисло висловлювати свою думку, відстоювати її, наводячи належні твердження та аргументи

План:

1. Порядок зміни та розірвання господарських договорів.
2. Припинення господарських договорів.
3. Належне виконання господарських договорів.
4. Господарсько-правові засоби забезпечення належного виконання господарських зобов'язань.

Освоїти термінологічні дефініції: належне виконання зобов'язання, підстави для зміни або розірвання договору, неустойка, порука, гарантія, завдаток, застава, притримання.

Рекомендовані нормативні акти: 1-3

Рекомендована література: 5, 38, 42, 62, 65, 114, 123, 124, 141, 156-159.

Методичні рекомендації:

Виконання зобов'язання – це здійснення боржником дії (або утримання від дії), яка є об'єктом зобов'язального правовідношення. Виконання зобов'язання здійснюється за загальними правилами або принципами виконання зобов'язань.

Зобов'язання осіб, що сформульовані в договорі того чи іншого виду, передбачають належне і реальне їх виконання в установленний строк. Проте практика доводить: укладення договору ще не гарантує його виконання. Далеко не кожний підприємець має перевірених часом надійних партнерів,

тому укладення договору ще не гарантує його виконання. Способи забезпечення стимулюють належне виконання договірних зобов'язань відповідно до норм чинного законодавства. Тож чітке усвідомлення сутності і принципів застосування конкретних заходів забезпечення виконання господарських зобов'язань набуває сьогодні особливої актуальності.

Заходи забезпечення виконання господарських зобов'язань регулюються гл. 49 ЦК України, а також спеціальними актами законодавства, присвяченими цьому питанню, – законами України від 2 жовтня 1992 р. № 2654-ХІІ «Про заставу», від 5 червня 2003 р. № 898- IV «Про іпотеку», а також від 18 листопада 2003 р. № 1255-IV «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень». ГК України містить лише загальну ст. 199, в якій відсилає до положень ЦК України з питань забезпечення виконання зобов'язань, а також ст. 200 щодо банківської гарантії. Діють також відповідні підзаконні нормативні акти і акти судової влади.

Відповідно до ст. 546 ЦК України виконання зобов'язань може забезпечуватися неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням, завдатком. При цьому неустойка й завдаток як засоби майнового характеру спонукають до належного виконання зобов'язання, тобто правомірно казати про вплив на боржника через загрозу застосування економічних (штрафних) санкцій у разі неналежного виконання ним зобов'язання, а не про повну забезпеченість інтересів кредитора через функцію відшкодування, притаманну, зокрема, заставі, поруці та гарантії.

Договором або законом можуть бути встановлені інші види забезпечення виконання зобов'язання. У ст. 548 ЦК України встановлюється правило щодо забезпечення виконання основного зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом. При цьому забезпеченню підлягає лише дійсне зобов'язання. З огляду на похідний характер заходів забезпечення від основного зобов'язання недійсність останнього спричиняє недійсність угоди щодо його забезпечення, якщо інше не встановлено ЦК України (виняток, зокрема, встановлено ст. 562 ЦК України щодо гарантії). В свою чергу, недійсність угоди щодо забезпечення виконання зобов'язання не спричиняє недійсність основного зобов'язання.

Угода щодо забезпечення виконання зобов'язання вчиняється у письмовій формі. У разі недодержання письмової форми угода щодо забезпечення виконання зобов'язання є нікчемною.

На забезпечення виконання договірних зобов'язань спрямовані спеціальні правові механізми. До них належать:

– порядок укладення договору (а отже – вибір найбільш оптимального способу вибору найкращого для ініціатора встановлення договірного зв'язку

виконавця чи покупця);

- зміст господарського договору (і відповідно – той ступінь ґрунтовності регулювання договірної зв'язку, що відповідає інтересам сторін);

- форма господарського договору (обирається з врахуванням вимог закону, важливості договірної зв'язку для сторін, предмета договору, договірної ціни, терміновості виконання тощо – сукупності факторів, що визначають найбільш оптимальний спосіб фіксації договірної зв'язку між сторонами);

- способи забезпечення належного виконання господарських договорів, доцільність (а в певних випадках – необхідність), застосування яких пов'язане зі складністю договірних відносин.

Наявність господарського договору, укладеного в передбаченій законом формі та з дотриманням вимог щодо змісту, не гарантує дотримання сторонами умов договору. Реальному та належному виконанню господарських договорів сприяють різноманітні способи забезпечення виконання договірних зобов'язань. Розрізняють два основних їх різновиди: (1) цивільно-правові (порука – статті 553-559 ЦК України, гарантія – статті 560-569 ЦК України і ст. 200 ГК України, завдаток – статті 570-571 ЦК України, застава – статті 572-593 ЦК України, притримання – статті 594-597 ЦК України) та (2) господарсько-правові, до яких належать:

- правова (в т. ч. договірна і претензійно-позовна) робота, від організації якої залежить якість укладеного господарського договору (в тому числі щодо повноти закріплення за контрагентами договірних зобов'язань, відповідальності за порушення цих зобов'язань) і виконання договором притаманних йому функцій;

- позитивне стимулювання, тобто надання стороні, яка належним або поліпшеним способом виконала покладені на неї договірні зобов'язання, певних пільг чи додаткових матеріальних благ (наприклад, залишення у виконавця устаткування, що було передано йому замовником для виконання обумовлених договором робіт);

- негативне стимулювання, тобто заходи відповідальності, що застосовуються до порушника договірних зобов'язань згідно із законом або договором (відшкодування збитків, сплата неустойки, оперативно-господарські санкції).

Питання для самоконтролю:

1. Господарські зобов'язання: поняття, ознаки, підстави виникнення, склад, зміст, види, принципи та умови виконання, припинення.

2. Класифікація господарських договорів.
3. Підстави та наслідки визнання договорів недійсними та неукладеними.

Теми наукових повідомлень:

1. Правове регулювання звернення стягнення на нерухоме майно боржника (іпотеку).
2. Особливості оформлення гарантії.
3. Порядок реалізації заставного рухомого майна.
4. Правові підстави використання притримання у господарській діяльності.
5. Судова практика щодо застосування у договірній діяльності завдатку.

Практичні завдання:

1. Створене членами трудового колективу Проектного інституту «Водпром», який є у державній власності, ТОВ «Водні ресурси», укладаючи договір оренди цілісного майнового комплексу «Водпрому», керувалося ст. 10 Господарського процесуального України, яка встановлює загальний порядок укладення господарського договору. Внаслідок цього орендодавцем було відмовлено ТОВ «Водні ресурси» в укладенні договору оренди. Зазначене ТОВ звернулося до господарського суду з позовом до Проектного інституту «Водпром» про спонукання до укладення договору оренди.

Яке рішення має винести господарський суд? Який загальний порядок укладення господарського договору? Які умови застосування загального порядку укладення господарського договору? Назвіть інші способи укладення господарських договорів.

2. Товариство з обмеженою відповідальністю «Хлібодар», реагуючи на зростання ринкових цін на зерно і маючи оригінальний примірник господарського договору на поставку хлібобулочних виробів приватному підприємству «Смак», внесло в нього зміни щодо ціни на продукцію. Приватне підприємство «Смак» відмовилось приймати товар за підвищеними цінами. Товариство з обмеженою відповідальністю «Хлібодар» звернулося до господарського суду з позовною заявою до приватного підприємства «Смак» про виконання умов договору поставки.

На підставі аналізу норм ГК України та ЦК України дайте відповідь на такі питання: 1) яке рішення має винести господарський суд; 2) чи встановлено в законодавстві порядок внесення змін до господарських договорів; 3) охарактеризуйте порядок зміни умов господарського договору.

3. Між двома приватними підприємствами було укладено договір поставки. Остання партія товару за цим договором була доставлена з простроченням. Підприємство-покупець вимагало сплати неустойки за кожен день прострочення у розмірі 3% від вартості партії товару. Постачальник заперечував, що договір було укладено шляхом прийняття до виконання замовлення і в ньому не було домовленості про неустойку. Покупець наполягав, що була така усна домовленість і вимагав сплати неустойки.

Які Ви знаєте способи забезпечення виконання зобов'язань? В чому суть неустойки? В якій формі повинна бути укладена угода про неустойку? Як би Ви вирішили дану ситуацію?

4. Степанова домовилася з Максимовим про продаж йому житлового будинку за 8 тис. грн. Для підтвердження укладення договору купівлі-продажу покупець передав Степановій завдаток 2 000 грн. Але через кілька днів Степанова повідомила Максимова, що вона вирішила будинок не продавати. Максимов звернувся в суд із позовом, у якому просив або стягнути з Степанової завдаток у подвійному розмірі, або прийняти рішення про примусову передачу йому будинку. При цьому він подав у суд письмову угоду про завдаток. *Яке рішення має винести суд?*

5. ФОП Котов придбав у магазині холодильник «Ардо». Через сім місяців його проводка загорілася і холодильник згорів, чим ФОП Котову були заподіяні збитки в розмірі 5200 грн. (вогнем була пошкоджена частина торговельної вітрини, біля якої стояв холодильник). ФОП Котов звернувся до заводу виробника з вимогою відшкодувати йому понесені збитки. Завод відмовився задовольнити вимоги Котова, посилаючись на те, що не перебуває з останнім у договірних відносинах, а тому не повинен відшкодувати Котову понесені збитки. *Яке зобов'язання виникло між сторонами та з яких підстав? Хто повинен відповідати за завдану шкоду? Як буде вирішено справу?*

6. У лютому 2015 року Державна податкова інспекція звернулася до господарського суду Харківської області з позовом про визнання недійсним договору підряду на проведення дослідно-конструкторських робіт з розробленням та виготовленням проектно- конструкторської документації, укладеного між ТОВ «Берега» та ВАТ «Спектр» у січні 2015 р., як такого, що суперечить інтересам держави і суспільства. В обґрунтування своїх вимог позивач посилається на те, що спірний правочин укладено до моменту державної реєстрації та внесення до державного реєстру ТОВ «Берега». Під час судового розгляду було з'ясовано, що зобов'язання за спірним договором фактично були виконані ТОВ «Берега» та вже після його державної реєстрації, (проектно-конструкторську документацію передано замовникові

на підставі відповідного акта приймання-передачі і вартість відповідних робіт у сумі 210000 грн. замовником оплачено).

Як буде вирішено справу? Які наслідки можуть виникнути для сторін?

7. У липні 2014 року ФОП Карпенко та ПП Стеблов уклали попередній договір купівлі-продажу перукарні у простій письмовій формі. В договорі було встановлено, що основний договір купівлі-продажу перукарні буде підписаний сторонами до 2 листопада поточного року, а також була зазначена ціна цієї нерухомості.

Наприкінці жовтня ПП Стеблов звернувся до власника перукарні ФОП Карпенка з вимогою про укладення основного договору відповідно до попереднього договору. Останній йому відмовив, оскільки вважав, що основний договір повинен бути укладений 2 листопада. В обумовлений строк ФОП Карпенко відмовився продавати перукарню підприємцю Стеблову на зазначених умовах, оскільки ціни на ринку нерухомості значно підвищилися і він отримав більш вигіднішу пропозицію. ПП Стеблов звернувся до господарського суду з вимогою про визнання договору купівлі-продажу перукарні укладеним на умовах попереднього договору, а також про стягнення збитків, заподіяних простроченням.

Як буде вирішено справу? Які наслідки можуть виникнути для сторін?

8. Під час укладення договору морського перевезення вантажу з пароплаванням «Дніпродон» приватне підприємство «Південь» (відправник та одержувач вантажу в одній особі) запропонувало включити до тексту договору умову про розмір відповідальності перевізника за втрату, нестачу і пошкодження вантажу у межах його дійсної вартості та умову щодо стягнення з відправника додаткової плати за оголошену цінність вантажу. Пароплавання, погодившись перевезти вантаж, заявило, що включення першої умови до договору недоцільно, оскільки вона повторює п.1ч.1 ст.179 Кодексу торговельного мореплавання України, а включення 2-ї умови пароплаванню не вигідно з фінансової точки зору. Адвокат ПП «Південь» наполягав на тому щоб умова про відповідальність була включена до тексту договору, оскільки, на його думку, будь-яка умова, на якій наполягає хоча б одна із сторін є істотною, а тому повинна бути включена до тексту договору. *Чи можна вважати договір укладеним?*

8. 12 січня 2014 року АТ «Гівік» уклало з ВАТ «Білуга» договір поставки токсичних речовин для виробництва миючих сумішей. Через місяць контрольний пакет акцій ВАТ «Білуга» був проданий новому власнику, який у встановленому порядку прийняв рішення про репрофілювання та закриття виробництва сумішей. Одночасно ВАТ «Білуга» запропонувало АТ «Гівік» розірвати договір поставки у зв'язку з істотними змінами обставин (закриття

виробництва сумішей). Постачальник не погодився з аргументами покупця і вимагав виконання договору або компенсації збитків. ВАТ «Білуга» звернулося до суду з вимогою про розірвання договору поставки у зв'язку з істотними змінами обставин. *Як буде вирішено справу? Які умови та порядок розірвання договору у зв'язку з істотними змінами обставин?*

9. ПАТ «Будмонтаж» (підрядник), відповідно до умов договору будівельного підряду зобов'язалось побудувати офіс для АТ «Ланос» (замовник) із матеріалів останнього. Оскільки замовник своєчасно не передав підряднику проектно-кошторисну документацію та не надав будівельний 35 майданчик (фронт робіт) будівельні роботи розпочалися на два тижні пізніше. В подальшому замовник не зміг надати підряднику необхідні матеріали і звернувся до нього з проханням завершити роботи з матеріалів будівельної фірми, на що отримав згоду. Через п'ять місяців після початку робіт вони були припинені органами Держбуднагляду в зв'язку з тим, що на будівництві працюють робітники, які не перебувають у трудових або підрядних відносинах з підрядником, а роботи виконуються з грубим порушенням будівельних норм та правил. Отримавши таку інформацію, директор АТ «Ланос» прийняло рішення про розірвання договору з ПАТ «Будмонтаж», уклав договір на завершення будівельних робіт з іншим підрядником, зажадавши від ПАТ «Будмонтаж» відшкодування збитків, оскільки вартість робіт за новим договором була значно вищою, ніж за попереднім. Керівництво ВАТ «Будмонтаж» з цим не погодилось і звернулося до АТ «Ланос» з вимогою оплати виконаних робіт, повернення вартості матеріалів і сум страхових внесків, які він перерахував страховій фірмі «Саламандра», застрахувавши об'єкт будівництва. *Як повинна бути вирішена справа? Які наслідки можуть виникнути для сторін?*

10. 18 травня 2013 року ТОВ «Крісло» та АТ «Марченко і К°» уклали договір про розробку заходів щодо реалізації проекту по створенню медичного комплексу «Радість». Договором було обумовлено, що сторони зобов'язуються сприяти втіленню в життя цього проекту, для чого кожна з них взяла на себе обов'язки по збиранню необхідної інформації, визначенню своїх фінансових можливостей, розробці проектів документів. В договорі також було закріплено, що повноважні представники сторін повинні зустрітися не пізніше 5 серпня 2013 року для прийняття остаточного рішення про можливість сторін щодо реалізації зазначеного проекту. В договорі містився пункт наступного змісту: «договір вважається попереднім та не накладає на його учасників ніяких юридичних обов'язків». *Чи відповідає цей договір вимогам, що пред'являються до попередніх договорів?*

Практичне заняття 8. Правопорушення та відповідальність в сфері господарювання. Захист прав та законних інтересів суб'єктів господарювання.

Мета заняття: формування знань про відповідальність в сфері господарювання, визначення принципів, меж та строків застосування господарсько – правової відповідальності. Вивчення захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання.

Студенти повинні знати: аналізувати систему, принципи та наукові підходи та складові проблеми у визначенні правової природи господарсько-правової відповідальності; демонструвати навички використання основних положень про господарсько-правову відповідальність як важливу складову господарського правопорядку, та відокремлення тих об'єктивних і суб'єктивних факторів, що впливають на її виникнення; застосовувати практичні уміння по узагальненню та оцінці засвоєного матеріалу з питань підстав та умов притягнення до господарсько-правової відповідальності, вчення про вину у господарській і юрисдикційній практиці;

Студенти повинні вміти: аналізувати окремі форми господарсько-правової відповідальності та їх склади, умови та порядок застосування господарсько-правових санкцій за їх вчинення шляхом визначення характеру та міри обраної санкції, аналізувати тенденції юридичної практики; висловлювати свої міркування про стан реалізації в судовому порядку відповідальності за правопорушення у сфері господарювання., орієнтуватись в їх системі, розуміння основних проблем галузі, закріплення навичок володіння відповідною термінологією.

План:

1. Поняття та ознаки господарсько – правової відповідальності.
2. Види господарсько – правової відповідальності.
3. Функції та підстави господарсько – правової відповідальності.
4. Принципи, межі та строки застосування господарсько – правової відповідальності.
5. Форми господарсько – правової відповідальності.
6. Визначення господарського спору. Порядок досудового врегулювання спорів
7. Порядок вирішення господарських спорів.
8. Порядок оскарження рішення господарського суду

Освоїти термінологічні дефініції: Господарське правопорушення, господарсько-правова відповідальність, функції господарсько-правової відповідальності, види господарсько-правової відповідальності, штрафні санкції, конфіскація.

Рекомендовані нормативні акти: 1-3

Рекомендована література: 5, 38, 42, 62, 65, 114, 123, 124, 141, 156-159.

Методичні рекомендації:

Більшість учасників господарських правовідносин заінтересована в правомірній поведінці – як власній, так і своїх контрагентів. Це відповідає і моральним засадам суспільства, і прагматичному ставленню до будь-якої справи, адже застосування будь-якої юридичної відповідальності тягне для правопорушника негативні наслідки. У сфері господарювання застосовується специфічний вид юридичної відповідальності, що іменується господарсько-правовою відповідальністю.

Господарсько-правовій відповідальності притаманні як загальні (родові, характерні для будь-якої юридичної відповідальності), так і специфічні (видові) риси. До родових ознак слід віднести:

- юридична підстава – закон;
- фактична підстава застосування господарсько-правової відповідальності – правопорушення;
- зміст – негативні наслідки, що зазнає порушник;
- можливість застосування державного примусу для покладення на порушника господарсько-правової відповідальності.

Водночас зазначені риси юридичної відповідальності в господарських правовідносинах проявляються специфічно. Так, юридичною підставою господарсько-правової відповідальності може бути не лише закон, а й укладений з дотриманням вимог закону договір, в якому конкретизуються передбачені законом штрафні санкції або встановлює не передбачені законом санкції за конкретні порушення договірних зобов'язань.

Суб'єкти господарювання можуть нести різні види юридичної відповідальності за порушення в сфері господарювання. Особливістю господарсько-правової відповідальності є її спеціальний суб'єкт та сфера застосування, які безпосередньо формують ознаки господарсько-правової відповідальності.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає специфіка господарсько-правової відповідальності як

різновиду юридичної відповідальності?

2. У чому полягає особливість юридичних підстав застосування господарсько-правової відповідальності?

3. Господарські санкції як правовий засіб відповідальності в сфері господарювання.

4. Відповідальність суб'єкта господарювання за здійснення господарської діяльності без здійснення державної реєстрації або без отримання ліцензії.

5. Відповідальність за порушення законодавства про патентування.

6. Досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності.

7. Підстави зменшення розміру господарської відповідальності.

8. Порядок та підстави звільнення від господарської відповідальності.

Практичні завдання:

1) Товариство «СІВ» звернулося в господарський суд Київської області з позовом до Підприємства «Колос», обґрунтувавши заявлену позовну вимогу неналежним виконанням останнім своїх зобов'язань за договором відповідального зберігання зерна. Зокрема, позивач зазначив, що відповідно до договору зберігання Підприємство як зберігач взяло на себе обов'язок у строк повернути за вимогою Товариства отримане на зберігання зерно, але коли Товариство звернулося до Підприємства з вимогою повернути зі зберігання зазначене зерно, відповідач не виконав своє зобов'язання. Внаслідок прострочення Підприємством виконання зобов'язання за договором зберігання у Товариства виникли збитки у вигляді упущеної вигоди, що складається з різниці між ціною переданого на зберігання зерна та його ринковою ціною станом на момент повернення в разі його реалізації. Підприємство позов не визнало, мотивуючи свої заперечення тим, що вони не змогли своєчасно повернути зерно зі зберігання на вимогу позивача внаслідок подій непереборної сили (повіні).

Яку відповідальність несе Підприємство за невиконання своїх зобов'язань? Яке рішення повинен прийняти суд?

2) ЗАТ «Кристал» (позивач) пред'явило в господарський суд позов до ТОВ «Стройком» (відповідач) про стягнення з відповідача упущеної вигоди. Позивач зазначав, що сторонами укладено договір купівлі-продажу частини єдиного майнового комплексу. Зобов'язання за вказаним договором відповідач не виконав належним чином, а саме не підписав акти приймання-передачі майна, не сплатив повністю вартість майна, заборгувавши 950 тис.грн. З цих підстав позивач в односторонньому порядку розірвав договір

купівлі-продажу та змушений був укласти новий договір з ТОВ «Альтком-Бетон» на не вигідних для себе умовах, тобто за ціною меншою, ніж на попередніх умовах. Вказану суму позивач просив стягнути з відповідача як упущену вигоду.

Чи міг позивач в односторонньому порядку розірвати договір купівлі-продажу? Яке рішення повинен прийняти суд?

3) В березні 2007 року ВАТ "Куп'янський цукровий комбінат" звернулось до господарського суду з позовом до Товариства з обмеженою відповідальністю "АСК Інвест-груп" про стягнення 85 831 грн. збитків та 3397,97 грн. пені.

Обґрунтовуючи свої вимоги, позивач послався на те, що 26.06.2006 уклав із відповідачем договір № 1-06-Р на виконання робіт по ремонту даху будівлі Куп'янського цукрового комбінату, загальна вартість цих робіт становить 183 680 грн. На виконання цього договору позивачем перераховано за платіжними дорученнями № 1025 та № 1050 від 10.07.2006 попередню оплату в розмірі 128 000 грн. Посилаючись на те, що згідно календарного плану встановлено граничний строк виконання робіт на протязі 60 календарних днів від дня початку (яким згідно п. 3.1 договору є дата перерахування позивачем передплати), у зв'язку з тим, що відповідачем згадані роботи було виконано частково, позивач претензією від 15.02.2007 повідомив відповідача про розірвання договору, тому просив суд зобов'язати відповідача повернути грошові кошти, що становлять різницю між перерахованою 10.07.2006 попередньою оплатою та вартістю фактично виконаних позивачем робіт, крім того, стягнути пеню, яка за підрахунками позивача, складає 3397,97 грн.

Яке рішення повинен прийняти суд?

4. *Зазначте правильні відповіді.* Господарсько-правова відповідальність базується на принципах, згідно з якими:

а) потерпіла сторона не має право на відшкодування збитків, якщо це не передбачено договором;

б) потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;

в) у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції;

г) передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;

д) сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також

відшкодування збитків не звільняють порушника без згоди іншої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі;

е) у господарському договорі можуть бути застереження щодо обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції порівняно з діючим законодавством.

5. *Чи правильне твердження:*

Єдиною підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання.

а) так;

б) ні.

6. *Визначте зайве. Засновники суб'єкта господарювання не відповідають за зобов'язаннями, якщо:*

а) правопорушенню сприяли неправомірні дії (бездіяльність) другої сторони зобов'язання;

б) сторони передбачили в договорі певні обставини, які через надзвичайний їх характер звільняють від відповідальності;

в) порушенню сприяли обставини непереборної сили;

г) порушенню сприяла неосудність засновника;

д) винна сторона є учасником економічних реформ роздержавлення та приватизації.

7. *Визначте правильні відповіді. До складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, належать:*

а) вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства;

б) обов'язкові державні витрати (витрати, пов'язані з оплатою транспортного проїзду до суду, обов'язкових платежів супроводжуючих позитивне рішення, тощо);

в) додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), сторони, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;

г) неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною;

д) матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

8. *Зазначте правильне твердження.*

а) у разі порушення грошового зобов'язання учасник господарських

відносин звільняється від відповідальності через неможливість виконання їх у випадку банкрутства.

б) учасник господарських відносин у разі порушення ним грошового зобов'язання не звільняється від відповідальності через неможливість виконання їх через банкрутство і зобов'язаний сплатити штрафні санкції відповідно до вимог, встановлених ГКУ та іншими законами.

в) учасник господарських відносин у разі порушення ним грошового зобов'язання не звільняється від відповідальності через неможливість виконання і зобов'язаний відшкодувати збитки, завдані невиконанням зобов'язання, а також сплатити штрафні санкції відповідно до вимог, встановлених ГКУ та іншими законами.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Критерії оцінювання роботи студентів на практичному занятті при максимальній оцінці в 6 балів:

5-6 балів - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована, студент дає відповіді на додаткові запитання.

3-4 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована але зустрічаються неточності, нелогічність викладу матеріалу та пояснень явищ.

2 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, не в повному обсязі надані відповіді на контрольні питання, відповідь неповна або частково вірна.

1 бал – теоретичний матеріал майже не опрацьовано, і відповіді на контрольні питання частково вірні.

Критерії оцінювання роботи студентів на практичному занятті при максимальній оцінці в 5 балів:

5 балів - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована, студент дає відповіді на додаткові запитання.

3-4 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована але зустрічаються неточності, нелогічність викладу матеріалу та пояснень явищ.

2 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, не в повному обсязі надані відповіді на контрольні питання, відповідь неповна або частково вірна.

1 бал – теоретичний матеріал майже не опрацьовано, і відповіді на контрольні питання частково вірні.

Критерії оцінювання роботи студентів на практичному занятті при максимальній оцінці в 2 бали:

2 бала - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована, студент дає відповіді на додаткові запитання.

1,5 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована але зустрічаються неточності, нелогічність викладу матеріалу та пояснень явищ.

1 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, не в повному обсязі надані відповіді на контрольні питання, відповідь неповна або частково вірна.

0,5 бал – теоретичний матеріал майже не опрацьовано, і відповіді на контрольні питання частково вірні.

Підсумковий модульний контроль складається з 2 теоретичних питань по темах навчальної дисципліни та 30 тестових завдань. Максимальна кількість балів за ПМК – 10 балів.

Критерії оцінювання 2-х теоретичних завдань МК – по 2,5 балів кожне (максимум):

2,5 бали - «відмінно»: ставиться при відповіді на питання у повному обсязі; відповіді на запитання вичерпні й аргументовані.

2 бали - «добре»: ставиться якщо відповіді на питання даються по суті, але не в деталях.

1-1,5 - «задовільно»: ставиться, відповіді на питання даються не в повному обсязі.

0 балів - «незадовільно»: виставляється якщо при відповіді на питання студент дає невірні відповіді.

Критерії оцінювання тестових завдань МК – 5 балів (максимум):

5 балів – 90- 100% відповідей вірні.

4 бали – 70 - 89% відповідей вірні.

3 бали – 50 - 69% відповідей вірні.

2 бали – 30 - 49% відповідей вірні.

1 бал – 10 - 29% відповідей вірні.

0 балів - жодної правильної відповіді.

Шкала оцінювання національна та ECTS

Бали	За шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен	залік
90–100	A	відмінно	зараховано
75–89	B	добре	
	C		
60–74	D	задовільно	
	E		
35–59	FX	незадовільно (з можливістю повторного перескладання)	не зараховано
1–34	F	незадовільно (з обов’язковим повторним вивченням курсу)	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Господарський кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 436-IV. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
3. Кодекс торгового мореплавства України. Від 23 травня 1995 р. № 176/95-ВР. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР) –1995. – № 47–52. – Ст. 349.
4. Кримінальний кодекс України. – Х.: Одіссей, 2008.
5. Кодекс про адміністративні правопорушення. – Х.: Одіссей, 2008.
6. Цивільний кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 435-IV. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
7. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15 травня 2003 р. № 755-IV // www.rada.gov.ua
8. Закон України. Про інноваційну діяльність. Від 4 липня 2002 р. № 40-IV. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 36. – Ст. 266.
9. Закон України. Про банки і банківську діяльність. Від 7 грудня 2000 р. 2121-III. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.
10. Закон України. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон від 13 жовтня 1992 р. № 2673-XII. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 50. – Ст. 676.

Допоміжна

1. Акціонерне право: навч. посібник / за заг. ред. В.В. Луця, О.Д. Крупчана. – К.: Ін Юре, 2004. – 256 с.
2. Альошин О. Розгляд справ з корпоративних спорів / О. Альошин, Т. Сліпачук // Правовий тиждень. – 2008. – 4 березня.
3. Беяневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти) / О.А. Беяневич. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
5. Буднік М.М. Фінансовий ринок: навч. посібник / М.М. Буднік, Л.С. Мартюшева, Н.В. Сабліна. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 334 с.
6. Василенко В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник / В.

Василенко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 440 с.

7. Ващенко Ю.В. Банківське право / Ю.В. Ващенко. – К., 2006. – 344 с.

8. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій / О.М. Вінник. – К.: Атіка, 2004. – 624 с.

10. Вінник О.М. Акціонерне право: навч. посібник / О.М. Вінник, В.С. Щербина; за ред. проф. В.С. Щербини. – К.: Атіка, 2000. – 544 с.

11. Віхров О.П. Господарське право. Спеціальна частина: навч. посібник / О.П. Віхров. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 344 с.

12. Горбова Н.А. Господарське право України / Н.А.Горбова // . – Навчальний посібник, - ТДАТУ. – Мелітополь. – 2019. – 125с.

13. Господарське право України: навч. посібник / за ред. Н.О. Саніахметової. – Х.: Одіссей, 2005. – 608 с.

14. Господарське право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М.К. Галянтич, С.М. Грудницька, О.М. Міхатуліна та ін. – К.: МАУП, 2005. – 424 с.

15. Господарське право України: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / В.М. Гайворонський, В.П. Жушман, Н.В. Погорецька та ін.; за ред. В.М. Гайворонського та В.П. Жушмана. – Х.: Право, 2005. – 384 с.

16. Господарське право: навч. посібник / Л.А. Жук, І.Л. Жук, О.М. Неживець – К.: Кондор, 2003. – 400 с.

17. Господарський кодекс України. Коментар / за заг. ред. Н.О. Саніахметової. – Х.: Одіссей, 2004. – 848 с.

18. Домбругова А. Агентські відносини у сфері господарювання / А. Домбругова // Юридичний Вісник України. – 2005. – № 10. – С. 14.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Навчально-інформаційний портал ТДАТУ <http://nip.tsatu.edu.ua>

2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>

3. Сайт кафедри ПУАП <http://feb.tsatu.edu.ua/faculty/departement-of-public-administration/>

4. Міська бібліотека ім. М.Ю. Лермонтова, пл. Перемоги, 1

5. Джерела Інтернет: Internet:

[http:// www.bizpress.ws](http://www.bizpress.ws)

[http:// www.cima.ru](http://www.cima.ru)

[http:// www.madein.dp.ua](http://www.madein.dp.ua)

РЕЦЕНЗІЯ

на Методичні рекомендації
для практичної роботи студентів з дисципліни «Господарське право»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

к. п. н., доц. Горбової Наталі Аркадіївни
к.ю.н., ст.викл Нестеренко Олени Миколаївни

Побудова соціальної, правової, демократичної держави та громадянського суспільства в Україні безпосередньо пов'язана з формуванням нового рівня правосвідомості та правової культури населення, що, в свою чергу, вимагає зростання уваги до питань правового навчання і виховання майбутніх фахівців, які повинні знати і неухильно дотримувати вимоги законів, уміло застосовувати їх в своїй практичній діяльності.

Фахівець, на якій би ділянці він не працював, зобов'язаний мати уявлення про правовий механізм, що регулює господарські зв'язки підприємств і організацій. Його обов'язок – знати права і обов'язки громадян і юридичних осіб і їх правові гарантії

Особливої актуальності юридична освіта набула з огляду на проведення в Україні конституційно-правової реформи. Розуміння основ господарського права, викладених у методичних рекомендаціях, стає необхідною умовою активної життєвої позиції фахівця, кожного громадянина України. Без глибоких знань прав, щодо господарських правовідносин, правового статусу суб'єктів господарювання, порядку оформлення господарських договорів, правових основ зовнішньоекономічної діяльності та захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарських правовідносин та засвоєнні ними навичок роботи з актами, що регулюють такі правовідносини неможливі демократизація нашого суспільства, розвиток сучасної цивілізації.

Автором методичних рекомендацій з дисципліни "Господарське право" викладено необхідний матеріал для проведення практичної роботи студентів з найбільш актуальних тем всього курсу.

Виходячи з вищезазначеного методичні рекомендації для практичної роботи студентів з дисципліни "Господарське право" рекомендуються для практичного використання в учбовому процесі.

К.е.н., доц. кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Н.Г. Радченко